

MASTEROPPGAVE
Masterprogram i barnehagekunnskap
Mai 2020

Omsorg i barnehagen

En kvalitativ studie om omsorg i barnehagen i lys av intervjuer med foreldre og barnehagelærere på småbarnsavdelinger

Linda Geelmuyden Ringen

OSLOMET

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for Barnehagelærerutdanning

Sammendrag

Tema for masteroppgaven er omsorg i barnehagen. Fokuset er rettet mot barn under tre år. Jeg undersøker hva omsorg i barnehagen kan være. Omsorg, lek og læring har vært sentralt for den nordiske barnehagetradisjonen gjennom tidene, og danner grunnlaget for barnehagens verdier. Omsorg kan imidlertid bli en selvfølgelig del av barnehagens praksis, dersom vi ikke reflekterer over hva det kan være. Jeg er nysgjerrig på hvilke forventninger foreldre har til omsorg i barnehagen, og videre hva barnehagelærere sier om omsorg med de yngste barna. I studien søker jeg svar på forskningsspørsmålet: *Hvilke perspektiver ved omsorg i barnehagen kommer til uttrykk gjennom intervjuer med foreldre og barnehagelærere på en småbarnsavdeling?*

Masteroppgavens vitenskapsteoretiske utgangspunkt er innenfor en hermeneutisk tilnærming. Jeg har valgt kvalitative intervjuer for å søke etter svar på forskningsspørsmålet. Gjennom semi-strukturerte intervjuer med tre barnehagelærere og to foreldre, undersøker jeg noen perspektiver på hva omsorg i barnehagen kan være. Alle deltakerne hadde en tilknytning til en småbarnsavdeling. Geografisk er informantene fra to ulike fylker og fire ulike barnehager. Intervjuene er analysert ut fra de samme kategoriene som leder mot en konklusjon. I analysen danner kategoriene omsorgsperspektiv, tilknytningsperspektiv og samfunnsperspektiv bakgrunnen for en sammenligning av funn mellom de to gruppene av informanter.

Hovedfunn i studien er sammenligninger mellom hva foreldre og barnehagelærere er samstemte om når det gjelder omsorg i barnehagen, og hva som skiller deres perspektiver fra hverandre. Jeg har drøftet i lys av de tre kategoriene omsorgsperspektiv, tilknytningsperspektiv og samfunnsperspektiv. Mot slutten av oppgaven konkluderer jeg med at omsorg er komplekst og vanskelig å definere. Samtidig kan det å åpne opp for nye refleksjoner om omsorg, bidra til å utvide perspektivene på hva det kan være i barnehagen blant de yngste barna.

Abstract

The subject of this master thesis is care in kindergarten. The thesis is focused on children under three years of age. I examine what care can be. When it comes to the traditional nordic kindergarten philosophy, care, play and learning have been central and forms the foundation of the values. However, care can become an obvious part of the practice, if we do not reflect on what it can be. I am curious about what expectations parents have when it comes to care, and what pre-school teachers say about care for toddlers. In the study, I seek to answer the research question: *Which perspectives by care in kindergarten are expressed through interviews with parents and pre-school teachers in toddler groups?*

The thesis' epistemological base is within a hermeneutic approach. I have chosen qualitative interviews to seek answers to the research question. Through semi-structural interviews with three pre-school teachers and two parents, I examine different perspectives on what care can be. All the participants had an affiliation to a toddler group. Geographically, the informants are from two different counties and four different kindergartens. The interviews are analysed based on the same categories that lead to a conclusion. In the analysis, the categories care perspective, affiliation perspective and social perspective form the background for a comparison of results between the two groups of informants.

The main results of the study show comparisons between what parents and teachers are consensual about when it comes to care in kindergarten, and what sets their perspectives apart. I have discussed care in light of the three categories mentioned: care perspective, affiliation perspective and social perspective. Towards the end of this thesis, I conclude that care in the kindergarten is complex and difficult to define. At the same time, making space for new reflections about care, can expand our perspectives on what care can be among the youngest children in the kindergarten.

Takk

I masterprosjektet har flere mennesker vært involvert, og av betydning for muligheten til å gjennomføre masterstudiet. Jeg vil takke alle som på hver sin måte har bidratt til at jeg kom i mål. Alle innspill har jeg tatt med meg videre, og de har bidratt til å påvirke prosjektet på en eller annen måte. Først vil jeg takke min veileder Ole Henrik Hansen for tålmodighet og en urokkelig tro på prosjektet, også da jeg selv var i tvil om retningen jeg hadde valgt. Videre vil jeg formidle en takk til Ellen Os for å dele raust av egen erfaring, for inspirerende veiledning og besøk i forskningsgruppe. Takk til Nina Winger for stor inspirasjon om omsorg og livskvalitet med de yngste barna, og Lars Gulbrandsen for å ha bidratt med veiledning om foreldreperspektivet. Takk til Kristin Danielsen Wolff for at du delte av erfaringer med foreldreintervjuer og egen forskning. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten informantene som raust delte sine tanker, og som stilte opp i uker før jul. Dere fortjener en stor takk. Og studiekollegaer som har bidratt med gode innspill, diskusjoner, samvær og refleksjoner om barn, barnehage, profesjon og politikk.

Mine to barn Ida og Marcus er de som har gitt den mest betydningfulle støtten, og som har bidratt med gode ord, kjærlighet, raushet og glede. Tusen hjertelig takk til dere begge to.

To see a World in a Grain of Sand
And a Heaven in a Wild Flower
Hold Infinity in the palm of your hand
And Eternity in an hour

William Blake
(Stern, 2004)

Innhold

1. Bakgrunn.....	7
1.1. Tema.....	7
1.2. Forskningsinteresse.....	8
1.3. Tidligere forskning.....	9
1.4. Hensikten med studien.....	10
1.5. Oppgavens struktu.....	11
2. Teoretisk innramming.....	13
2.1. Barnehagens historie.....	13
2.2. Omsorg som begrep.....	15
2.2.1. Omsorg og etikk.....	15
2.2.2. Omsorg og de yngste barna.....	17
2.3. Tilknnytningsteori.....	18
2.3.1. Tilknnytningsspektivet i barnehagen.....	19
2.3.2. Merleau-Ponty om fenomenologi og pedagogikk.....	20
2.4. Anerkjennelse.....	20
2.4.1. Anerkjennelse og en asymmetrisk relasjon.....	23
2.5. Foreldreperspektivet.....	23
2.5.1. Omsorgskjede.....	24
2.5.2. Et historisk tilbakeblikk på valg av barnehage.....	24
2.5.3. Samarbeid mellom foreldre og barnehagen.....	25
2.5.4. Internasjonale perspektiver.....	26
3. Forskningstilnærming.....	28
3.1. En hermeneutisk tilnærming.....	28
3.1.1. Den hermeneutiske sirkel.....	29
3.2. Kvalitativ tilnærming.....	29
3.2.1. Livsverden.....	30
3.3. Det semi-strukturerte intervju.....	30
3.3.1. Utvalg.....	31
3.3.2. Tillatelse og samtykke.....	31
3.3.4. Gjennomføring av intervju.....	32
3.4. Forskningsetikk.....	32

3.5. Mellom nærhet og distanse.....	33
4. Analyse.....	34
4.1. Diskurs.....	34
4.1.1. Diskursanalyse.....	34
4.2. Fra data til analyse.....	35
4.3. Forskningens kvalitet.....	36
5. Presentasjon av materiale.....	37
5.1. Intervju med foreldre.....	37
5.2. Intervju med barnehagelærere.....	44
6. Sammenligningsanalyse.....	52
6.1. Omsorgsperspektivet.....	52
6.2. Tilknytningsperspektivet.....	54
6.3. Samfunnsperspektivet.....	57
7. Drøfting.....	60
7.1. Drøfting av omsorgsperspektivet.....	60
7.1.1. Drøfting av anerkjennelse.....	62
7.2. Drøfting av tilknytningsperspektivet.....	65
7.3. Drøfting av samfunnsperspektivet.....	67
8. Avsluttenderefleksjoner.....	72
8.1 Oppsummering og konklusjon.....	72
8.2 Bidrag til fagfeltet.....	73
Litteraturliste.....	74
Vedlegg.....	79

1. Bakgrunn

Bakgrunn for valg av tema til masteroppgaven vil bli presentert i dette kapittelet. Jeg starter med å si noe om min motivasjon for å skrive om omsorg i barnehagen. Videre om min forskningsinteresse. Studiets mål og hensikt blir deretter belyst. Avslutningsvis presenterer jeg noen aktuelle, nordiske doktorgradsavhandlinger jeg anser som relevante for min studie.

1.1. Tema

I denne studien har jeg valgt temaet omsorg i barnehagen med de yngste barna. Hensikten med å undersøke dette komplekse, store og viktige temaet har sammenheng med egen interesse som har utviklet seg over tid. Omsorg er noe de fleste har en tilknytning til, enten det innebærer gode erfaringer eller mindre positive opplevelser. Den omsorgen jeg skal skrive om er innenfor en ramme i det daglige livet i barnehagen, og om omsorg i barnehagen som institusjon. Jeg ser nærmere på om omsorg kan utvides til det som også foregår utenfor dyaden, og eventuelt hvordan. Teresa K. Aslanian undersøker i sin doktorgradsavhandling omsorg som beveger seg utenfor de etablerte ideene vi har om begrepet. Hun diskuterer den indirekte omsorgen i barnehagen, og rollen barnehagelæreren har i en slik forbindelse. Hennes utgangspunkt for studien er at omsorg i barnehagen skjer blant tingene der, og i forholdet mellom mennesker og ting. Hun beskriver at vi står i et vestlig omsorgsparadoks, hvor omsorg har lav status og blir tatt for gitt i samfunnet (Hernes, Vist & Winger 2019, s. 212). Kristin Rydjord Tholin (2013) sier at små barn er prisgitt et personale i barnehagen som er sitt ansvar bevisst, og som kan beskytte, ta vare på og se deres behov. Hun fremhever at ansvaret innebærer faglig og etisk refleksjon. Eide og Winger (2018) har undersøkt omsorg og livskvalitet med de yngste barna i barnehagen, og forstår livskvalitet som det å ha det bra i allmenn forstand. Rammeplan for barnehagen har et verdigrunnlag som kan si noe om hvilken plass omsorg skal ha i barnehagen:

Barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid. Barndommen har egenverdi, og barnehagen ha en helhetlig tilnærming til barnas utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng (Kunnskapsdepartementet, 2017).

At omsorg skal ha en sentral plass i barnehagens hverdagsliv er det bred enighet om. Og videre at barndommens egenverdi er målet når barnehagelærere skal legge til rette for lek, omsorg og læring. Mitt fokus i oppgaven er å se nærmere på om omsorg kan utvides, og hvilke assosiasjoner foreldre og barnehagelærere får når de blir intervjuet om omsorg i barnehagen .

1.2. Forskningsinteresse

Min forskningsinteresse er en prosess som har utviklet seg gjennom flere år. Det startet med inspirasjon av Berit Bae og hennes forskning på anerkjennende kommunikasjon og dialogprosesser mellom barnehagelærer og barn i barnehagen (Bae, 2004). Små barns begrensede muligheter til å uttrykke seg verbalt i relasjon med de voksne i barnehagen, vekket min interesse for det kroppslige og metakommunikative. Gjennom egen erfaring som førskolelærer på småbarnsavdelinger, ga forskningen til Bae mening for meg, knyttet opp til det jeg observerte hos barna. Etterhvert utviklet interessen seg ved at jeg fordypet meg i de yngste barna. Min motivasjon har bakgrunn i verdier om at hvert enkelt barn skal bli sett og hørt som et likeverdig subjekt med egne rettigheter i samspill med de rundt seg. FN's barnekonvensjon har formulert en slik rettighet om å si sin mening og bli hørt: «Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt» (regjeringen.no, hentet 27.4.20). Voksne har alltid et ansvar for relasjonen med et barn. Det er i det asymmetriske møtet den voksnes valg kommer til uttrykk overfor barnet. Det kan handle om det verbale språket den voksne bruker, kroppsspråket, blikket, mimikken og holdningene. I enhver situasjon hvor voksne definerer noe på vegne av et barn, involverer det et maktaspekt. I møtet mellom den profesjonelle voksne og barnet, er den voksne aldri fritatt fra sitt ansvar.

Interessen for foreldreperspektivet har gradvis utviklet seg gjennom flere år med foreldresamarbeid, og i form av en nysgjerrighet på å lære mer om deres forventninger til barnehagen. Om samarbeid med barnets hjem sier barnehageloven § 1:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2005).

Små barn kan i begrenset grad formidle verbalt hva omsorg er for dem, så da er foreldrene deres representanter i slike spørsmål. Barn fortjener at omsorg blir løftet frem som en betydningsfull del av deres daglige liv i barnehagen. De kan forvente at vi fokuserer på mest mulig omsorg for hvert enkelt barn. Både som en verdi i seg selv, men også for å synliggjøre barnehagelærernes praksis i barnehagen. Hva foreldre og barnehagelærere tenker om dette, er noe jeg undersøker i denne oppgaven. Jeg søker svar på forskningsspørsmålet: *Hvilke perspektiver ved omsorg i barnehagen kommer til uttrykk gjennom intervjuer med foreldre og barnehagelærere på en småbarnsavdeling?*

1.3. Tidligere forskning

En kombinasjon av tidligere forskning og egen forskningsinteresse har dannet grunnlaget for temaet omsorg i barnehagen. Det eksiterer mye forskning om omsorg i barnehagen. Her skal jeg trekke frem noen relevante doktorgradsavhandlinger:

I doktoravhandlingen *Dialoger mellom førskolelærer og barn – en beskrivende og fortolkende studie* fra 2004 undersøkte Berit Bae kvalitative kjennetegn ved dialogprosesser med fokus gyldigheten av barnets egne opplevelser. Det sentrale er det daglige samspillet mellom voksne og barn i barnehagen (s.1). Videre utforsket hun mer i dybden hva den anerkjennende dialogen innebærer i det daglige samspillet i barnehagen (s.6). Resultatene hennes viser at dialogprosesser mellom barn og voksne er sosialt forankret i det daglige hverdagslivet i barnehagen. Hun oppsummerer studien ved å minne om at utviklingen av egen rolle som dialogpartner og grunnleggende holdninger er en prosess som tar tid. Som hun selv avslutter studien med å si: «Å integrere forståelsen av et fenomen som anerkjennelse, er en erkjennelsesvei preget av både motstand, paradokser, tvil og fortvilelse parallelt med innsikter og mening» (s. 249).

I doktoravhandlingen *Stemmer i fællesskabet* fra 2013 undersøker Ole Henrik Hansen komplekse interaksjonsmønstre mellom barn og voksne i danske vuggestuer. Han løfter frem det nonverbale språket som ikke handler om ord, men blant annet om mimikk og språktoner (s. 11). Undersøkelsen omhandler pedagogers tilbøyelighet til å sette i gang og respondere på barnets kommunikative intensjoner (s. 36). Videre skriver han ut fra en forestilling om at barnet skal møtes av nærværende og engasjerte voksne, som han selv kaller den autentiske pedagog og omsorgsgiver (s.240). Undersøkelsen ser også på sammenhengen mellom

strukturelle forhold og interaksjonsmønstre, herunder hvordan pedagoger bruker tid og organisering til det beste for barna (s.107). Resultatene av studien viser at normeringer har betydning for interaksjonsmønsteret i vuggestuer (s.220). Studien tyder også på at organisering av pedagogikken og overveielser med hensyn til mål, form og innhold har positiv effekt på interaksjonsmønstrene (s.223). Videre viser undersøkelsen også at en kombinasjon av små barnegrupper og pedagoger som jobber alene sammen med barna, gir flere åpne interaksjoner. Indikasjoner peker mot at forskjellige pedagogiske valg kan gi forskjellige vilkår for intersubjektivitet (s. 230).

I april 2020 disputerte Ellen Os med Phd-avhandlingen *Voksnes mediering av jevnaldringsrelasjoner i barnehagen*. Det er en undersøkelse av voksnes bidrag til samhandling mellom barn under tre år. Med utgangspunkt i sosiokulturelle perspektiver undersøker hun, ved hjelp av tre hovedproblemstillinger, ansattes mediering av jevnaldringsrelasjoner mellom barn under tre år på småbarnsavdelinger. Hennes observasjonsstudie bidrar til økt kunnskap og bevissthet om hvordan ansatte støtter relasjoner mellom små barn for å bidra til barnas fellesskap og læring. Phd-prosjektet var en del av det større prosjektet *Barns omsorgskarrierer. Barnehagen som et ledd i en omsorgskjede for barn opp til tre års alder*. I studien setter Ellen Os søkelyset på frilekssituasjoner og måltider i barnehagen. Det sosiokulturelle medieringsbegrepet er valgt som betegnelse på «(...)voksnes involvering i barns jevnaldringsrelasjoner» (s.12). Voksnes mediering blir i hennes arbeid henspilt til det den voksne gjør og sier når det er i direkte kontakt med barna, og som kan knyttes til barnas relasjoner, lek og samspill med hverandre. Begrepet involverer verbale aspekter, og non-verbale aspekter, slik som blikk, stemmeleie, emosjonelle uttrykk, blikkorientering og fysiske berøringer (s.13-14). Hun finner tre tendenser i materialet som tyder på at mediering av barns jevnaldringsrelasjoner er en del av samspillet mellom barn og voksne i utvalget. Variasjonen i forekomst av de ulike innholdsområdene er betydelig, og det er variasjon i forekomsten av ulike innholdsområder i kontekstene frilek og måltider (s.101). Oppsummert viser resultatene fra studien at mediering av jevnaldringsrelasjoner forekommer relativt ofte i småbarnsgrupper i utvalget (s.106).

1.4. Hensikten med studien

Som tidligere nevnt, har nysgjerrighet vært utgangspunktet i studien. Det er ikke min hensikt å definere hva omsorg er, men heller se på hva det kan være for foreldre og barnehagelærere i

barnehagen. Jeg lurer på om disse to gruppene har sammenfallende meninger om hva omsorg kan være i en barnehagekontekst, eller om interesseområdene har forskjellige uttrykk og forventninger. Små barn er prisgitt de voksnes valg og prioriteringer, også i barnehagen. Det eksisterer asymmetri i relasjonen mellom den voksne og barnet til enhver tid. At voksne sitter med ansvaret for at barnet mottar omsorg og trygghet, behøver ikke å bety at barnet opplever det som omsorg og trygghet. At omsorg fortjener større plass i barnehagen, kan knyttes til økt bevissthet om hva omsorg bør være for barnet, ikke hva den voksne mener det skal være. I den forbindelse kan det være hensiktsmessig å høre hva foreldre tenker om omsorg. De er barnets talsperson når barnet ikke kan uttrykke dette selv.

1.5. Oppgavens struktur

I ulike deler av oppgaven bruker jeg voksne som en fellesbetegnelse. Dette gjør jeg av praktiske hensyn. Jeg kunne valgt å skrive pedagogen eller barnehagelæreren. Det ville etter mitt syn vært misvisende av flere grunner. I barnehagen jobber det voksne med tittelen barnehagelærer, fagarbeider og assistent. Når jeg skriver om voksne i møtet med barnet, og den asymmetriske relasjonen mellom barnet og den voksne, henvender jeg meg til alle de som har et ansvar for barns trivsel i barnehagen. Alle de voksne er ansvarlige for relasjonen mellom seg og barnet, så av den grunn blir samlebetegnelsen voksne. I analysekapittelet benytter jeg barnehagelærer eller pedagog. En slik betegnelse er naturlig, da intervjuene utelukkende er med barnehagelærere, ikke med assistenter og fagarbeidere.

I oppgavens første kapittel *bakgrunn* har jeg presentert bakgrunn for tema, forskningsinteresse, tidligere forskning og forskningsspørsmålet oppgaven søker svar på.

Kapittel 2 omhandler den *teoretiske innrammingen* jeg har valgt. Her trekker jeg frem teoretiske perspektiver som danner bakgrunnen for oppgavens videre arbeid. I lys av Greve og Jansen (2018) har jeg blitt inspirert av den historiske oppbyggingen av barnehagen som institusjon. Tholin (2013) har bidratt med omsorg i barnehagen. Bae (2004/2018) om anerkjennende kommunikasjon med inspirasjon av Schibbye (2004/2013), og deretter perspektiver av Honneth (2007/2008). Videre omhandler teoridelen perspektiver jeg anser som relevante for temaet om omsorg i barnehagen.

I kapittel 3 redegjør jeg for *forskningstilnærming og metodevalg*. Oppgaven er skrevet innenfor en hermeneutisk tilnærming. Semi-strukturerte intervjuer har vært utgangspunktet i metodevalg. Det blir redegjort for prosessen frem til mine funn i forbindelse med utvelgelsen, gjennomføringen og i etterarbeidet i undersøkelsen.

I kapittel 4 redegjør jeg for *diskursanalyse* som metode. Jeg starter med noen teoretiske perspektiver på diskurs og diskursanalyse. Videre sier jeg noe om veien fra data til analyse, og avslutningsvis om forskningens kvalitet.

I kapittel 5 *presenterer* jeg materialet fra intervjuene med foreldre og barnehagelærere hver for seg. Spørsmålene er i en fet skrifttype, sitatene er i kursiv og teoretiske perspektiver og egne tolkninger i vanlig skrifttype.

I kapittel 6 *analyserer* jeg resultatene fra intervjuene ut fra de kategoriene jeg har valgt for både foreldre og barnehagelærere. Kategoriene jeg analyserer fra er omsorgsperspektivet, tilknytningsperspektivet og samfunnsperspektivet. Det blir presentert sitater fra begge gruppene av informanter, foreldre og barnehagelærere, og foretatt en sammenligningsanalyse ut fra mine tolkninger og oppgavens teoretiske perspektiver. Til sammen utgjør dette analysen av det empiriske materialet som foreligger. Etter hver kategori følger et sammendrag hvor jeg oppsummerer noen tendenser som kom til uttrykk fra foreldre og barnehagelærere.

I kapittel 7 følger en *drøfting*. I denne delen av oppgaven blir resultatene av undersøkelsen drøftet med bakgrunn i forskningsspørsmålet og oppgavens teoretiske innramming.

I kapittel 8 *avsluttende refleksjoner* oppsummerer jeg oppgaven i en helhetlig ramme. I denne delen av oppgaven ser jeg tilbake på egen motivasjon til å skrive om temaet, og hva jeg nå har lært, eller reflekterer over i ettertid. Avslutningsvis sier jeg noe om forskningens relevans til barnehagefeltet.

2. Teoretisk innramming

I den teoretiske innrammingen har jeg tatt utgangspunkt i teoretiske perspektiver jeg anser å være relevante til temaet omsorg i barnehagen. Teorien jeg har valgt danner grunnlaget for hvordan jeg analyserer og drøfter mine empiriske funn. De ulike perspektivene som fremheves har jeg hentet fra teoretikere, som argumenterer for omsorgens betydning i barnehagesammenheng. Noen av perspektivene ses i lys av foreldreperspektivet, og barnehagens rolle i samarbeid mellom hjem og barnehage. Med bidrag fra filosofien forsøker jeg å synliggjøre ansvaret som forplikter når voksne er i en asymmetrisk relasjon med et barn i barnehagen.

2.1. Barnehagens historie

I dag har 91,8% av alle barn mellom ett og fem år og 83,5% i aldersgruppen ett til to år barnehageplass (SSB, hentet 15.1.20.). Foreldre velger barnehage for sitt barn av ulike årsaker. Barnehagens brede samfunnsmandat som preger barnehagen i dag er også i forandring.

Anne Greve og Turid Thorsby Jansen (2018) skriver om hvordan barnehagen gjennom historien har blitt til slik vi kjenner den i dag. Historisk sett startet det med de to tradisjonene fröbeltradisjonen og asyltradisjonen. Friedrich Fröbel (1782-1852) fremhevet demokrati, frihet, barndommens egenverdi og barnet i sentrum som en del av sin filosofiske tenkning. Asyltradisjonen utviklet seg under industrialiseringen på slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet. Samfunnet var preget av fattigdom, og små barn var alene store deler av dagen mens foreldre og større søsken måtte arbeide. Borgerskapet og myndighetene skulle bekjempe fattigdom gjennom moralsk oppdragelse, opplysning og opplæring. De argumentene som har bygget opp barnehagen gjennom tidene, kan ifølge Greve og Jansen (2018) beskrives som to hovednøkler: barnehagen som en *selvstendig utdanningsarena* og barnehagen som *forebyggings-og tilsynsarena*. Det brede mandatet og tradisjonen som barnehagen bærer preg av i dag, ble bygget opp ved at Fröbel og asylene forente sine tanker. Verdsettelsen av barndommens egenverdi, å se hvert enkelt barns behov og at barnehagen skal ønske alle barn velkommen, uavhengig av bakgrunn, ble viktige prinsipper her (s. 34).

I forbindelse med at familien stod sterkt i barnets liv, var det usikkerhet politisk om hvor ansvaret for barnehagen skulle ligge, og i 1954 ble det besluttet at barnehagen skulle tilhøre barnevernet i Norge. Barnehagen ble sett på som en tilsyns-og forebyggingsarena. Argumentene som fulgte, gikk ut på å definere barnehagens korttidstilbud ut fra barnets behov for et pedagogisk tilbud. Mødrene skulle også ha avlastning noen timer i løpet av dagen. Når det gjaldt heldagstilbudet, eller daghjem, var det av sosiale hensyn til barnet. Først i 1975 ble barnehagens tilbud samlet under begrunnelsen om et sosialt hjelpetiltak, et sosialpolitisk virkemiddel og et pedagogisk tilbud. Barnehagens første lov om barnehager kom også dette året (Greve & Jansen, 2018).

Barnehagen som tilsyns-og forebyggingsarena med vektlegging av barndommens egenverdi, kan ifølge Greve og Jansen (2018) stå i fare for å bli glemt, dersom et ensidig fokus på læringsutbytte blir for dominerende (s. 36). I denne argumentasjonen ligger noe av min begrunnelse for å skrive en oppgave om omsorg i barnehagen. Hva omsorg er og kan være, er en diskusjon det kan være hensiktsmessig å ha med jevne mellomrom. Samfunnet rundt oss er i stadig forandring, og med det endrer også familiene seg. Det finnes i dag ulike familiesammensetninger, noe som skiller seg betydelig fra hvordan man så på familien i etterkrigstiden.

Fröbeltradisjonen la vekt på at familiene skulle bli inspirert av en modell for god barneoppdragelse, og samarbeidet mellom barnehagen og barnets hjem ble betydningsfullt. Etter krigen skulle velferdsstaten bygges opp, og kvinnene var husmødre med arbeidsplass hjemme. Barnehagens rolle ble å avlaste husmødrene, ikke som en nødvendighet for at begge foreldrene kunne jobbe, slik vi ser i dag. I løpet av 1970-årene ble argumentasjonen at barnehagene bidro til å etablere et godt nærmiljø. Barnehagens formålsparagraf i 1975 fremhevet foreldrenes betydning for sitt barn, og videre samarbeid mellom foreldrene og barnehagen som vesentlig. Slik gjenspeilet barnehagens brede mandat og den sosialpedagogiske tradisjonen hjemmets aktiviteter, og det ble en barnehage for alle, ikke bare korttidsbarnehager og barnehager for de med hjemmeværende mødre (Greve & Jansen, 2018, s. 36). Omsorgen for barn ble slik sett til et samarbeid mellom barnehagen og hjemmet.

2.2. Omsorg som begrep

En betydning av omsorg kan være *det å passe på og hjelpe (noen)* (naob.no/ordbok/omsorg, hentet 26.1.20). Gunilla Halldén (2007) sier at omsorgsbegrepet ofte blir satt sammen med læring, og hun mener begrepet bør vernes i barnehagen. Hennes hensikt med å løfte frem omsorg, har sammenheng med menneskets eksistensielle forhold, ikke for å forsvare et tradisjonelt syn om kvinnens oppgaver. Videre skriver Halldén at det i over femti år har eksistert en kamp for at barnehagen ikke skal være barnepass for foreldre som jobber, og at barnehagelærerne skal bli sett på som pedagoger (s. 61). Solveig Østrem (2012) uttrykker at hun er uenig med Halldén vedrørende spørsmålet om hvor sentralt omsorgsbegrepet bør være. Hun er imidlertid enig med henne i argumentasjonen om at begrepet fortjener mer oppmerksomhet (s. 170). Til tross for at Halldén skriver om den svenske barnehagen, er hennes argumenter aktuelle også for barnehagene her i landet. Tradisjonelt har det i Norge vært en kamp om omsorg og tilsyn på den ene siden, og pedagogikk og læring på den andre (Steinnes, 2014, s. 481). Den nordiske barnehagetradisjonen vektlegger omsorg, lek og læring. Dette fremheves i rammeplanen og andre rammeverk som skal være veiledende for barnehagene i Norge, med referanse til lov om barnehager 2005 og rammeplan for barnehager 2017. Bente Ulla (2011) sier at omsorg ikke kommer av seg selv. Hun argumenterer for viktigheten av å fremheve omsorg som et kritisk tema, for å unngå at omsorg blir en selvfølgelighet i barnehagen (s. 70). Kristin Rydjord Tholin (2013) skriver i boken «Omsorg i barnehagen» om begrepet omsorg, og betydningen av at hver enkelt barnehagelærer reflekterer over begrepet. Egne erfaringer og holdninger om omsorg kan påvirke den jobben man gjør. De menneskene man møter i jobben sin, kan ha andre erfaringer og opplevelser med omsorg enn man selv har. Videre spør Tholin om det komplekse omsorgsbegrepet kan defineres (s. 17).

2.2.1. Omsorg og etikk

Omsorgsetikk blir i det store norske leksikon definert som en «(...) tilnærming til etikk som er fokusert på utøvelse av omsorg og betydningen av relasjoner» (sln.no/omsorgetikk, hentet 26.1.2020). Hensikten med at vi skal fokusere på omsorg er relatert til at barnet skal få mest mulig ut av det i barnehagen. Omsorg har sannsynligvis vært en del av barnehagens viktigste oppgaver fra start, og en verdi personalet skulle ha i sin kompetanse (Tholin, 2013, s. 23). Sammenhengen mellom etikk og omsorg løfter Østrem (2012) frem når hun diskuterer omsorgsbegrepet opp mot anerkjennelse i barnehagen, og trekker inn ulike aspekter ved

begrepet. Omsorg kan assosieres med det å ha en følsomhet for andre og å være lydhør overfor andres uttrykk. Østrem skriver også om den etiske fordringen som Løgstrup er så kjent for, og som handler om at vi mennesker er avhengige av hverandre. Østrem skriver at den «(...) er et ensidig krav om å handle til det beste for den andre» (s. 163). Videre sier hun at Løgstrup gjennom fordringen avviser gjensidighetsprinsippet, som innebærer en gjensidig relasjon mellom individene (s. 163). Løgstrup (2010) skriver om det ansvaret som hviler på et menneske i møtet med andre. Han beskriver det som at man alltid har en del av andre menneskers liv i sin hånd, og at det kan innebære hvordan man opptrer i møtet med andre (s. 25). Den franske filosofen Levinas (1906-95) har betydning for etikken med sine tanker om ansiktet. Han var inspirert av Husserl og Heidegger, fenomenologiens grunnleggere. Fenomenologien som filosofi vektlegger erfaringen, og noen mener Levinas har gitt den en dypere dimensjon. Etter hvert tar Levinas avstand fra deler av fenomenologien, og beveger seg mot *Den Annens ansikt*. Her beskriver Levinas ansvaret for den Annen. Hans filosofi er fundamental-etikk, noe som kan søke svar på at det er vesentlig med min eksistens i verden. Ifølge Levinas er det den annen sitt ansikt som gjør meg til menneske. Han tar utgangspunkt i at det humane i dette ikke handler om noe jeg har eller ikke har, men som opprettes av den annens ansikt. Derfor er hans tanker etikk og en ansvarliggjøring av å møte et menneske unikt i enhver ny situasjon (Aarnes, 1998). «Vi skal være vare for det som er fundamentalt forskjellig, det som egentlig ikke er tematisert i ord og begreper, det som er før dialogen. Slik kan forholdet til den andres ansikt bli umiddelbart etisk» (Aarnes, 1998 , s. 224).

Etikkens fundament er å være kritisk til egen praksis, ifølge Tholin (2013). Det handler om alt vi gjør og tenker i løpet av en dag i barnehagen, og om at barn og voksne har ulike posisjoner, makt, ansvar og roller. Når voksne definerer hvilke behov barna har, vil valget innebære et maktaspekt. Relasjonen mellom et barn og en voksen, vil alltid inneholde et element av asymmetri, og ansvaret for relasjonen ligger hos den voksne. Det kan være krevende å jobbe med barn som utfordrer, og da er det hensiktsmessig å jobbe med seg selv parallelt. En avklart relasjon til seg selv, vil kunne gi et grunnlag for å skille mellom det som tilhører meg og andre. Tholin trekker frem Anne-Lise Løvlie Schibbye og begrepet avgrensning her. Det går kort sagt ut på å skille mellom de følelsene og prosessene som tilhører meg, og de som tilhører andre (s. 128). Hvilke handlinger som skal defineres som omsorgshandlinger, er ifølge Tholin (2013) avhengig av om det, sett fra barnet sitt ståsted, oppleves som omsorg. Praktiske handlinger er ikke nødvendigvis omsorg, da omsorg slik hun ser det, må innebære en fullendt opplevelse av å ha mottatt omsorg (s. 135). Min hensikt med å skrive om omsorg i

barnehagen, har sammenheng med at jeg ønsker å se ulike aspekter ved begrepet. Jeg har ingen intensjoner om å definere eller finne et svar på hva det er. Ulla (2011) tar til orde for at kritiske, faglige diskusjoner blant personalet i barnehagen kan bidra til å forme omsorg i fremtiden, både som etisk praksis, verdi eller ideologi. Ved å bruke praksisfortellinger og å søke etter barnas egne bidrag i omsorgsprosesser, kan blikket utvides. «I barnehagen kan dette kritiske arbeidet skape politisk kraft, da det yter motstand mot forenklinger av både omsorg, barn og barndommer» (s. 82).

2.2.2. Omsorg og de yngste barna

Nina Winger og Brit Johanne Eide (2018) skriver om omsorg og livskvalitet for de yngste barna i barnehagen. Deres utgangspunkt er materiale hentet fra forskningsprosjektet «Blikk for barn». Gjennom funn fra seks barnehager, har de søkt etter å undersøke strukturelle forutsetninger og barns muligheter for å delta og oppleve tilhørighet i barnehagen. Med bakgrunn i velferdssosiologen Erik Allardt og begrepet well-being, har de valgt å nærme seg livskvalitet i et forsøk på å avgrense og presisere hva de legger i det. Deres oppfattelse av livskvalitet, handler om å ha det bra, og å erfare omsorg, tilhørighet og fellesskap. Den asymmetriske relasjonen mellom barn og voksne, stiller krav til at de voksne tar ansvar for at det legges til rette for og opprettholdes omsorg i barnehagen (s. 48-49). Johanna Einarsdottir m. fl (2015) skriver om den sosialpedagogiske, nordiske barnehagemodellen, at den inkluderer et barnesentrert og holistisk ideal, med en tanke om den gode barndom (s. 3). Eide og Winger (2018) så på relasjonene mellom barna og de voksne, og fremhever at relasjoner mellom mennesker i en barnehage kan bære preg av det uforutsigbare og de rutine institusjonslivet innebærer. Forskerne understreker at deres funn bør tolkes med forsiktighet, men at de kan bidra til videre diskusjon. De fant at personalet så omsorg som en vesentlig oppgave i hverdagslivet for de yngste barna. Tid var et annet og viktig element for å kunne skape gode, omsorgsfulle og nærværende hverdager (s. 55). For å ha det bra, er det av betydning om man erfarer tilhørighet, fellesskap og omsorg. Eide & Winger (2018) sier at deres forståelse av livskvalitet kan reflekteres rundt spørsmålet: «(...) om hvorvidt man har det bra i allmenn forstand» (s. 49). De minste barna kan i varierende grad være i stand til å uttrykke hva de trenger, og derfor er de voksnes etiske holdning og sensitivitet så viktig. Det handler også om å se betydningen av gode omsorgsrelasjoner. For å utvikle en nær omsorg mellom den som mottar omsorg og den som gir, er elementer som tid og kontinuitet sentralt (Eide & Winger, 2018, s. 51).

2.3. Tilknytningsteori

Vi kan ikke vite noe om spedbarnets subjektive verden, og det er heller ikke mulig å bli enige om hva selvet er, ifølge Stern (2003). For å få økt kunnskap om barnets opplevelser, er det nødvendig å lage en hypotese om hva det kan være. For oss voksne vil våre daglige erfaringer i det sosiale livet gi en opplevelse av selvet. Hvordan vi opplever oss selv i forhold til andre mennesker, vil være grunnleggende i våre interpersonlige handlinger (s. 66-67). Stern har hatt stor betydning for spedbarnsforskningen, og hans betraktninger er av betydning også når jeg i denne oppgaven skal skrive om de yngste barna mellom 0-3 år. I perioden mellom ni og atten måneder, kan det være mulig for barnet å skape intersubjektive forbindelser med en annen person. Barnet kan også utforske det å løsrive seg fra sin primære omsorgsperson. Dette er en prosess som lærer barnet at for eksempel følelser barnet opplever, kan deles med et annet menneske (Stern, 2003, s. 72). Videre hevder Stern (2003) at vi tolker og analyserer våre omgivelser, og vi leser deres intensjoner og motiver. Dette er forutsetninger for å kunne fungere med andre mennesker. Uavhengig av hvordan vi utdyper intersubjektivitet, må den ha betydning både for grupper, som familien og samfunn, og for dyader (s.103 og 112).

Når det gjelder dyaden og barnets tilknytning til sine omsorgspersoner, har John Bowlby (1994) hatt vesentlig innflytelse for tilknytningsteoriens utvikling. Bowlby beskriver, med inspirasjon av Mary Ainsworth, foreldreskap med at begge foreldrene er en trygg base for barnet. De er tilgjengelige for barnet når det trenger dem for å søke trøst, emosjonell støtte eller fysisk tilstedeværelse. Den trygge basen gjør det mulig for barnet å utforske verden rundt seg en stund, for deretter å være trygg på at foreldrene ikke er så langt unna. Foreldre griper ikke inn i barnets utforskning hvis det ikke er nødvendig, men inntar en avventende rolle. Slik respekterer foreldre barnets naturlige tilknytningsadferd (s. 20). Bowlby (1994) sier at tilknytningsadferd eksisterer i ulik grad hos alle mennesker, og at den er tydeligst når vi er barn. Derfor anser han den som en naturlig del av oss alle, og at den er en beskyttelsesfunksjon. Vi trenger alle en forsikring om at vi i en kritisk situasjon blir imøtekommet av noen som kan hjelpe oss. Det er biologisk forankret, ifølge Bowlby. Tilknytningsadferd er spesielt tydelig hos et barn som er redd, syk eller sliten, og blir beroliget av omsorg og trøst. Videre sier Bowlby (1994) at når tilknytning defineres som en adferdsform, som har en indre motivasjon, så har den betydning for overlevelsen. «Tilknytningsteorien er et forsøk på å forklare tilknytningsadfærd med dens episodiske fremtræden og forsvinden så vel som de vedvarende tilknytninger, som børn og andre

personer skaber til bestemte personer» (s. 35). Bowlby (1994) fremhever barnets tilknytning som et «preferansehierarki», hvor barnet foretrekker én person, men velger en «venlig fremmed» i de tilfellene hvor barnets nærmeste er fraværende. Barnet har tilknytning til noen få mennesker, men kan vise adferd som sinne, gråt, glede og fortvilelse overfor mange ulike mennesker (s. 37). Bowlby (1994) legger altså vekt på de reaksjonene barnet får ved atskillelse fra nære omsorgspersoner. Han fastslo at barnet ville reagere i en bestemt rekkefølge når det ble separert fra omsorgspersonen. Den umiddelbare reaksjonen ville være sinne, gråt eller å rope, og dersom responsen fra omsorgspersonen uteble, ville barnet reagere ved å bli passivt og fortvilet.

2.3.1. Tilknytningsperspektivet i barnehagen

Ole Henrik Hansen (2012) tar til orde for at små barn lærer mer i løpet av de første tre årene, enn hvilke som helst andre tre år i løpet av livet. Når barnet har en trygg tilknytning, vil det ha større forutsetninger for å bevege seg inn i de forpliktende relasjonene, og opptrer som mindre hjelpeløst. Videre argumenterer Hansen at en småbarnsavdeling aldri vil kunne erstatte foreldrene. Dersom en småbarnsavdeling består av få eller uengasjerte interaksjoner, vil noen barn få dårligere utviklingsbetingelser. Spesielt vil det gå utover de barna som allerede har foreldre med lite tid og som er fraværende (s. 57-58). Teresa K. Aslanian (2016) mener kjærlighet har betydning i barnehagen. Hun fremhever at det er hensiktsmessig å reflektere rundt begrepet og den asymmetriske relasjonen mellom den profesjonelle barnehagelæreren og det uprofesjonelle barnet. Barn tilbringer store deler av dagen i barnehagen, og små barn har behov for kjærlighet også utenfor hjemmets rammer. Hansen (2012) spør hvordan man kan forstå medmenneskelig kjærlighet i en pedagogisk kontekst. Han sier fenomenet i flere sammenhenger kan oppfattes som tabubelagt. Gjennom sin tolkning av Sternberg (2006) viderefører jeg her tre elementer som kan forklare medmenneskelig kjærlighet. Pedagoger bør praktisere: nærhet, involvering og engasjement. Alle aspektene er kjente, medmenneskelige egenskaper og noe de aller fleste kan være enig i. *Nærhet* handler om å høre til, *involvering* er empati og innlevelse, og *engasjement* involverer en følelse av forpliktelse, uten å forvente noe igjen. Hansen sier videre at ved å diskutere kjærlighetens grunnleggende verdi, vektlegger man barnas behov og barnehagelærerens evne til å oppfylle dem (s. 59-60).

Ida Brandtzæg, Lars Smith og Stein Thorsteinson (2011) ser nærmere på den betydningen tilknytningsperspektivet kan ha i barnehagen. Det er lett å se for seg at et barnehageopphold

for de yngste barna involverer stress, ifølge forfatterne. Barnehagekvalitet, hvor mye barnet er i barnehagen og om de voksne evner å legge til rette for trygghet, blir sett på som vesentlig her. De aller yngste barna har behov for at omsorgspersonene er «(...)psykologisk tilgjengelig» (s. 278). Tilvenningen i barnehagen er en av de periodene i barnets liv hvor tilknytningen barnet har med seg fra sitt første år blir utfordret. Forskning viser i følge Brandtzæg m. fl (2011) at tilvenningsperioden med fordel kan være lengre enn det som er vanlig praksis i mange barnehager. Tid fremheves som en beskyttelse mot utrygg tilknytning, og må ivaretas av minst en voksen som barnet får tillit til. En voksen som forplikter seg emosjonelt til barnet, og som følger det gjennom dagen vil være det ideelle for de aller minste barna mellom ett og to år, sier forfatterne. Det er også av betydning for denne aldersgruppen at gruppestørrelsen ikke er for stor. De argumenterer videre for at oversiktlige avdelinger med tilstrekkelig antall voksne bidrar til mer ro, slik at energien blir brukt på å utvikle seg og til å utforske miljøet de er en del av (s. 279).

2.3.2. Merleau-Ponty om fenomenologi og pedagogikk

Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) har gjennom fenomenologien vært kritisk til den tradisjonelle måten å tenke hvordan sammenhengen mellom kropp, menneske og verden er. Hans kritikk er rettet mot oppfatningen om at kropp og sjel er adskilt. I følge hans fenomenologiske tenkning blir barnet i stand til å erfare verden gjennom sansene før det selv er klar over tilhørigheten til den samme verden. Med andre ord sier fenomenologien at man eksisterer i en verden som det ikke er mulig å velge bort: «Mennesket bebor verden, før det gjør den til genstand for analyse» (1996, s. 139-140). De yngste barna i barnehagen har ikke utviklet det verbale språket sitt enda, eller det er begrenset. Vi forbinder ofte omsorg med de yngste barna med kroppslige handlinger som å løfte, klemme, imøtekommende ansiktsuttrykk, ifølge Tholin (2013). Makt er noe de voksne må være bevisste på i den asymmetriske relasjonen. Barn er utsatt og er i en sårbar situasjon, og barnehagelæreren har makt gjennom sine kroppslige uttrykk. Ved å øke kompetansen om den kroppslige betydningen i barnehagen, vil barnehagepersonalet bli mer bevisste (s. 72).

2.4. Anerkjennelse

Få andre har hatt like stor betydning for forskningen om anerkjennelse i barnehagen enn Berit Bae. Hun har inspirert mange barnehagefolk gjennom tidene. Anne-Lise Løvlie Schibbye og hennes forståelse av anerkjennelsesbegrepet har vært utgangspunktet for Baes forskning om

dialogprosesser i barnehagen. Bae (2004) har studert dialoger mellom førskolelærer og barn i sin studie. Hun fremhever at begrepet anerkjennelse er forankret i det filosofiske fundamentet om gjensidig likeverd mellom mennesker. Hennes hensikt er ikke å forenkle dialogprosesser til noe instrumentelt i form av metoder eller programmer, eller å kaste lys over alle aspekter ved anerkjennelse. Bae vektlegger at de voksne skal være oppmerksomt tilstede med barna, slik at de kan gripe tak i de kommunikasjonssignalene barn forsøker å formidle. Det kan være non-verbale kommunikasjonsformer eller metakommunikative signaler. Hvordan den voksne tolker signalene, vil variere, men ansvaret for relasjonen ligger hos den voksne (s. 9-12).

Anne-Lise Løvlie Schibbye (2013) skiller mellom ytre og indre anerkjennelse. Hun snakker om ytre anerkjennelse når vi får ros eller blir beundret for en prestasjon. Den indre anerkjennelsen henvender seg til vår indre erfaringsverden. Den handler om holdninger som kommer til uttrykk gjennom en empatisk og aksepterende måte å møte andre mennesker på. For at holdningen skal ha en ekte verdi, kan den ikke være instrumentell. Man møter andre åpent og uten mange fordommer eller tolkninger. Schibbye mener at anerkjennelse fremmer positiv vekst, selvrefleksjon og selvavgrensning i relasjoner. Når man jobber med barn, er det å bli kjent med seg selv med på å gi arbeidet retning, ifølge Schibbye. Hun forklarer selvavgrensning som en evne til å skille mellom egne og andres følelser, erfaringer og prosesser. Dette kan skje gjennom å bli godt kjent med seg selv, slik at det kan bli lettere å sette grenser for seg selv i en relasjon (s. 2-3).

Schibbye (2004) finner et fundament i filosofien, og da spesielt gjennom Hegel.

Anerkjennelse slik Hegel forstår det, er forankret i en «(...) *verdsetting* av den andre som et likeverdig medmenneske» (s. 5). Likeverdighet er å bli behandlet som et subjekt, og han sier at subjektet har en evne til selvrefleksjon. Hegel knytter gjensidig anerkjennelse til «(...) en slags «kjærlighetens bevegelse» i relasjoner» (s. 5). Axel Honneth (2007) henter inspirasjon til en normativ samfunnssteori fra den unge Hegels teorimodell «kamp om anerkjennelse» og Meads sosialpsykologi. Honneth ønsker på den måten å vise at et «(...) uforstyrret selvforhold(...)» (s. 7) hos individet er avhengig av disse tre formene for anerkjennelse: kjærlighet, rett og verdsetting. Hegel så på «kjærlighet» som noe mer enn den følelsesmessige bindingen som skjer mellom par. Han hevdet at kjærlighet inngår i det første nivået av gjensidig anerkjennelse, da personene som er involvert her bekrefter hverandre gjensidig som individer med ulike behov. Slik erfarer de at de er avhengige av hverandre sett i lys av dette anerkjennelsesforholdet (2007, s. 104).

Axel Honneth (2008) analyserer tekstene til den unge Hegel, og argumenterer for at anerkjennelsesteorien til Hegel med de tre formene for gjensidig anerkjennelse, må begrunnes bedre enn de tidligere har blitt gjort. Han skriver at Hegel i liten grad diskuterte aspektet når noen ble sittende med en opplevelse av å ikke bli anerkjent (s. 102).

Berit Bae (2004) gjennomførte i sin doktoravhandling en grundig undersøkelse av samspillet mellom barnehagelærer og barn. Hun sier at anerkjennelse er tett knyttet opp mot den voksnes syn på seg selv og synet på barn. Hennes interesse for å gjennomføre prosjektet, hadde sitt utspring i at det manglet forskning på området. Det sentrale ble å søke etter hvordan barn opplevde de voksnes samspillsmåter på mikronivå i barnehagen. Bae kunne etter hvert konkludere med at «(...) anerkjennelse i dialoger mellom voksne og barn må forstås som et prosessuelt fenomen» (s. 221). Videre sier Bae at vedrørende den metakommunikative kommunikasjonen med barn, er oppmerksomhet vesentlig. For at den voksne skal forstå hva små barn vil formidle ut fra deres utgangspunkt, er det viktig å øke oppmerksomheten mot blick, kroppsholdning og andre signaler hos barnet. Til tross for at tolkningen av disse signalene gjøres med voksne blick, kan de bidra til å synliggjøre barns opplevelser i dialogen. Poenget til Bae er at tolkning og beskrivelser av kroppskommunikasjon, kan sørge for at barn synliggjøres som likeverdige dialogpartnere. Bae vektlegger i sin studie at den voksne sitter med ansvaret for dialogen og samspillet, og at relasjonen er asymmetrisk i utgangspunktet (s. 226).

Charlotte Palludan (2013) sier at anerkjennelse ofte blir brukt i pedagogiske sammenhenger, men ikke utdypes i særlig grad. Hun er inspirert av Berit Bae, og samtidig ser hun at det kan være plass til en annen utdypning av begrepet. Palludan på sin side henter sin argumentasjon fra filosofen Nancy Fraser, som fokuserer på sosial klasse i sosiale interaksjoner.

Anerkjennelse vil i institusjoner som barnehagen ha gyldighet dersom alle har mulighet til likeverd og deltakelse. Palludan (2013) sier at det er hensiktsmessig å diskutere kritisk i det pedagogiske feltet om anerkjennelse (s. 54). I en barnehage er barnehagebarn og pedagoger en del av et pedagogisk landskap, ifølge Palludan (2008). I det pedagogiske landskapet setter barnehagebarn og pedagoger sine spor. Fra hennes undersøkelser i barnehagen har hun funn som kan beskrive spor i det pedagogiske landskapet. Ifølge Palludan (2008), kan hun oppsummere at det enten bevisst eller ubevisst er slik at pedagogene anstrenger seg for å anerkjenne barna, men hun så også det motsatte. Hun anser det derfor som sannsynlig at: «(...)børnehagebarnene til tider ikke opplever pedagogernes reaksjoner som bestræbelser på

anerkendelse» (s. 89). Anerkjennelse vil, slik Fraser og Palludan definerer det, handle om å bli tildelt status som fullverdig deltaker i interaksjoner. Når anerkjennelsen er fraværende i en sosial relasjon, er den preget av at man underordner seg. En anerkjennende sosial relasjon er preget av likeverd (s. 88).

2.4.1. Anerkjennelse og en asymmetrisk relasjon

Solveig Østrem (2012) skriver om asymmetri og tar utgangspunkt i anerkjennelse gjennom den hegelianske tanken i boken «Barnet som subjekt». Det innebærer et syn på at «(...)dersom vi anerkjennes som subjekter, kan vi realisere vårt menneskelige potensial og forholde oss til fellesskapet vi inngår i, på en ansvarlig måte» (s. 12). Utfordringen slik hun ser det, er at anerkjennelse er avhengig av gjensidighet, samtidig som den asymmetriske relasjonen kompliserer gjensidighet. Hun spør om reell anerkjennelse i den asymmetriske relasjonen mellom barn og voksne er realistisk (s. 21). Østrem (2012) trekker frem anerkjennelsens dialektikk eller konfliktualitet. Det innebærer at anerkjennelse beror på en gjensidighet der subjektene«(...)tilkjenner den andres perspektiver gyldighet, selv om perspektivene kan komme i konflikt med hverandre» (s. 40). Barnehagelæreryrket er relasjonelt, og det er fokus på at barn skal bli møtt med omsorg og anerkjennelse. Men det er ikke kun der den relasjonelle dimensjonen ligger, ifølge Østrem. I en relasjon som innebærer gjensidighet, vil også barnehagelæreren bli møtt med omsorg og anerkjennelse av barna. Da Østrem (2018) spurte barnehagelærere hva de opplevde som meningsfylt med jobben i barnehage, svarte mange at møtene med barna ga mening. Det kan oppleves som positivt for barnehagelæreren å bli sett som den man er, og å bli tatt åpent imot av andre. Omsorg kan innebære en gjensidighet, til tross for at relasjonen er asymmetrisk i utgangspunktet: «I en anerkjennende relasjon vil det kunne oppleves godt å være menneske, ikke bare for barnet, men også for den voksne» (s. 192).

2.5. Foreldreperspektivet

I denne delen av den teoretiske innrammingen skal jeg trekke frem perspektiver som jeg anser for å være relevante sett i lys av forskere som Agnes Andenæs, Kristin Danielsen Wolff og Lars Gulbrandsen. Avslutningsvis presenterer jeg noen internasjonale perspektiver og forskning som omhandler foreldreperspektivet.

2.5.1. Omsorgskjede

Agnes Andenæs (2011) har gjennom forskningsprosjektet «Barns omsorgskarriere. Barnehagen som et ledd for barn opp til 3 års alder» intervjuet foreldre med barn mellom ett og tre år. Landskapet for omsorg har forandret seg, og barnehage har blitt en selvfølgelig del av den daglige omsorgen for barnet og familien. Hun undersøker hvilke utfordringer foreldre opplever omkring temaet, og hvordan de håndterer disse eventuelle utfordringene. Hun er kritisk til det hun deler inn i to modeller, som har vært dominerende for hvordan man har sett på barns utvikling. I utviklingspsykologien har modellen om barns kognitive og språklige utvikling dominert på den ene siden. På den andre siden har den emosjonelle utviklingen og tilknytningsteorien vært dominerende. Andenæs åpner for en tredje modell, en prosessuell tilnærming. En omsorgskjede hvor foreldrene sitter med ansvaret for omsorgen, men som også inkluderer barnet og barnehagen i denne kjeden. I studien hennes ble også barnehagelærere intervjuet. Andenæs ser barnehagen som en omsorgskjede, et system hvor alle forandrer seg og påvirkes av hverandre. Den profesjonelle rollen til barnehagelæreren innebærer også veiledning og oppfølging av familien, og barnehagen blir slik sett en forbindelse til foreldrenes omsorgskjede. Andenæs tar til orde for en bredere forståelse av den daglige omsorgen, som gir barnets deltakelse og medvirkning verdi. Andenæs sier at barnehagen kan være en sosial møteplass hvor barn, foreldre og barnehagelærer møtes. Hun argumenterer for at en slik tilnærming til daglig omsorg kan bidra til diskusjonen om barnehagen overfor offentligheten og politikere (s. 50-65).

Når barnet begynner i barnehagen blir det ledsaget av foreldrene, så deres perspektiver på barnehagen er viktige innspill for institusjonen, og ikke minst for barnet. Som tidligere nevnt, så har barnehagen utviklet seg gjennom tidene til slik vi ser den i dag. Østrem (2018) skriver om barnehagen som en velferdsordning i dagens samfunn, da småbarnsforeldre har anledning til å delta i yrkeslivet, og å dele viktige omsorgsoppgaver for barnet med barnehagen. Foreldresamarbeidet er en forutsetning for det pedagogiske arbeidet i barnehagen, samtidig som det innebærer en forpliktelse (s. 17).

2.5.2. Et historisk tilbakeblikk på valg av barnehage

På 1990-tallet ble foreldrepermisjonen forlenget til ett år, samtidig som skolealderen ble redusert fra syv år til seks år. Disse endringene fikk innflytelse for etterspørselen etter barnehageplasser. Det ble besluttet politisk i 1998 å gi foreldrene tilbud om kontantstøtte hvis

barnet ikke gikk i barnehage. Argumentasjonen var valgfrihet og mulighet til å tilbringe mer tid med barna, og det var mulig å kombinere kontantstøtte med et delvis tilbud om barnehageplass. Kritikerne løftet frem at kontantstøtte var uheldig for likestillingen, integreringen og for barn med behov for hjelp fra barnevernet (Gulbrandsen, 2016, s. 33). I 2003 besluttet regjeringen å inngå et forlik med opposisjonen, det såkalte barnehageforliket. Det innebar at alle skulle betale samme pris for barnehage, en makspris, og man skulle tilby barnehageplass til alle som ønsket det. Gulbrandsen m. fl så etter dette at flere valgte barnehage for de yngste barna, og at bruken av kontantstøtte gikk ned (s. 35). I 2006 ble ansvaret for barnehagen overtatt av Kunnskapsdepartementet, og med det gikk startskuddet for argumentasjonen om kvalitet og innhold i barnehagen. I 2009 skulle barn fra ettårsalderen ha en rettighet på plass i barnehage (s. 38). Slik situasjonen er i dag, så er det god grunn til å tro at foreldre verdsetter valgfriheten de kan få, og de velger stort sett barnehage for sitt barn. Gulbrandsen fremhever noen årsaker til at foreldrene til de yngste barna også velger barnehage, til tross for at kontantstøtte fremdeles er et alternativ: den nye generasjonen mødre er mer positive til likestilling, de har høyere utdanning, mange har selv gått i barnehage og brukerundersøkelser viser stor tilfredshet med barnehagene (s. 40). At foreldre velger barnehage for sitt barn, setter barnehagen på dagsorden politisk, men også hos foreldrene selv.

2.5.3. Samarbeid mellom foreldre og barnehagen

Kristin Danielsen Wolff (2019) har i sine undersøkelser om foreldre og samarbeid i barnehagen, intervjuet 23 foreldre med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Hennes funn viser at foreldrenes opplevelse av samarbeidet med barnehagen kan ha sammenheng med foreldrenes bakgrunn. Alle foreldrene uttrykker at et godt samarbeid kan ses i lys av personalets holdninger til barnets trygghet og egen opplevelse av trygghet (s. 113). Flere foreldre i undersøkelsen til Wolff sa at de hadde sett eller selv vært involvert i en forskjellsbehandling av personalet i barnehagen. Spesielt ble foreldre med pedagogutdanning fremhevet som en gruppe personalet forskjellsbehandlet. Foreldrenes opplevelse av å ikke bli sett eller hørt, kan ifølge Wolff føre til å «(...)reprodusere en kultur og kulturell kapital(...)», der noen prioriteres og erfarer å bli møtt, og andre ikke får denne muligheten (s. 115). De daglige møtene blir sett på som verdifulle, men også en utfordring for de med et annet språk. Når foreldre som er ulike personalet, ikke kan delta i diskusjoner, eller de erfarer en lite anerkjennende kommunikasjon fra barnehagen, blir dette ansett som uprofesjonelt. Alle de

som ble intervjuet i studien, fremhevet at en profesjonell, imøtekommende og vennlig innstilling var vesentlig for et godt samarbeid og for at de følte seg trygge (s. 116).

Kristin Danielsen Wolff (2018) har intervjuet foreldre og daglige ledere om hva en god barnehage er, og begge gruppene vektla barnesentrerte verdier. I undersøkelsen fant hun at læring var et område de var uenige om, spesielt med hensyn til læring av bokstaver og tall. Videre kom det frem at de foreldrene som hadde lav utdanning, i større grad enn de med høyere utdanning, anså denne formen for læring som viktig. Hun argumenterer at barnehagene i større grad må tydeliggjøre hva de legger i læring, og ta mer hensyn til at foreldre har ulike verdier og meninger. Det er viktig, slik hun ser det, at dette er emner som preger dialogen mellom foreldre og personalet i barnehagen (s. 13).

2.5.4. Internasjonale perspektiver

Elizabeth Rouse og Fay Hadley (2018) har gjort tre studier som undersøker foreldrenes forventninger til omsorg og læringsprogram. Det ble brukt en komparativ analyse for å få frem data. De har sett nærmere på det faktum at Early Childhood Education and Care (ECEC) posisjonerer begrepet læring fremfor omsorg. Dette skjer politisk, og det er en tendens når pedagoger skal snakke om egen praksis. De argumenterer at omsorg og kjærlighet er begreper som er involvert i alle deler av læringssituasjoner, og at de ikke er en trussel mot profesjonell identitet. De foreslår å omformulere ECEC til ECCE (Early Childhood Care and Education). De undersøkte foreldre og pedagogers oppfatninger om hva omsorg og kjærlighet er eller burde være. Til tross for at de har gjennomført noen studier om disse tankene, så etterspør de flere slike undersøkelser (s. 170).

I en studie fra fem land undersøker E, J White m. fl (2020) de voksnes forventninger og emosjonelle erfaringer ved små barns overgang til barnehagen. Studien er en del av et større longitudinelt forskningsprosjekt *International Social and Emotional Experiences in Early Transitions* (ISEET). Artikkelen forskerne White m. fl (2020) har skrevet, synliggjør data fra intervjuer hentet fra den første erfaringen, som oppstår for foreldre og lærere før og etter oppstart i barnehagen. Det er åpenbart følelsesmessig for familien å ha barn som starter i barnehagen, samtidig som det eksisterer lite kunnskap om de voksnes følelser og hvordan dette påvirker det lille barnets trivsel i barnehagen, ifølge White m. fl (2020). Det sentrale i forfatterens artikkel, er utstrekningen av forventninger i lys av foreldre og lærere før og

umiddelbart etter den første perioden med overgang til barnehage. Funn om forventninger til, og følelser omkring overgangen mellom hjem og barnehage, ble hentet fra to runder med semi-strukturerte en til en intervjuer. Det opprinnelige materialet er bredere med flere intervjuer som foregikk over tid. I det første intervjuet søkte forskerne etter forventninger og følelser foreldre og lærere hadde ved overgangen. Dette innebar egne følelsesmessige reaksjoner og barnets emosjonelle og sosiale erfaring. Foreldre og lærere ble bedt om å reflektere over den første måneden ved tilvenningen og uttrykke hvordan de følte, hva de la merke til med tanke på barnets emosjonelle og sosiale erfaring, og mulige endringer og utfordringer som hadde oppstått. Resultatene fra studien til White m. fl (2020) viser at samtlige foreldre uttrykte engstelse med hensyn til overgangen, og den ble forverret når økonomi var begrunnelsen for at de måtte tilbake på jobb. Uansett årsaker til at barnet skulle i barnehagen, følte alle foreldrene på en tristhet over at tiden hjemme med barnet var over. Til tross for engstelsen, hadde de tro på at det ville gå bra etter hvert. Sammenhengen mellom hjemmets og barnehagens rutiner hadde også en spesiell betydning for hvordan foreldre opplevde overgangen. De uttrykte lettelse over at barnet ble tatt godt vare på, og fremhevet her tillit og lærernes profesjonalitet. Sentralt hadde god kommunikasjon med lærerne sammenheng med foreldrenes følelsesmessige erfaring.

Oppsummert viser funnene fra White m. fl (2020) en kompleksitet omkring forventninger som enten blir møtt eller ikke, og som spiller en betydelig rolle i følelsesmessige erfaringer i forbindelse med overgangen fra hjem til barnehage. Dialogen mellom lærere og foreldre var noe som var viktig for alle foreldrene på tvers av landene. Relasjonen mellom lærer og foreldre er betydningsfull for prosessen, uavhengig av kultur eller etnisitet. For å bygge tillit og etablere et godt forhold, er foreldre-lærer relasjonen før, under og etter de første dagene av avgjørende betydning. Tidlig kontakt mellom barnehagen og hjemmet, spesielt hjemmebesøk, bidro til at foreldrene etablerte tydelige forventninger om læreren og deres rolle. Videre hadde dette betydning for å bygge opp sammenfallende rutiner og praksis. Avslutningsvis skriver White m. fl (2020) at resultatene understreker betydningen av lærer-foreldre-barn dialog og besøk før oppstart i barnehagen for å bygge opp støtte. Forfatterne sier at det er behov for mer intense og intime prosesser hvor relasjonen bygges opp, spesielt for førstegangsforeldre eller familier som ikke har andre mennesker å støtte seg til i sine liv.

3. Forskningstilnærming

For at de forskningsresultatene som blir presentert skal ha en troverdighet, er det vesentlig å synliggjøre egen forskningstilnærming og metoder man velger for studien. Jeg har valgt et tema som er komplekst, og har av den grunn avgrenset det til *omsorg i barnehagen*. Dette var med på å definere hvilken ramme som var sentral for prosjektet. I den følgende delen av oppgaven skal jeg kort trekke frem noen historiske aspekter på den betydningen Aristoteles, Kant og Hegel har hatt for vitenskapen. Videre redegjør jeg for vitenskapsteoretisk ståsted, og deretter vil jeg presentere valg av metode for undersøkelsen.

3.1. En hermeneutisk tilnærming

Vi kan starte med Aristoteles når vi skal finne ut hva vitenskap er, ifølge Mårtensson og Puggaard (2016). De skriver at Aristoteles er en inspirasjon også i dag, på grunn av den omfattende filosofien han skapte, som vektlegger et liv med praktisk handling som sentralt (s. 19). I opplysningstiden er to filosofer av spesiell interesse, Rousseau og Kant. De representerer kunnskapsformer som er gjensidig inspirerende og utfyllende. Sett i lys av det Aristoteles kalte for *phronesis*, eller praktisk-etisk visdom, kan man finne likheter med den kunnskapsformen som Rousseau representerer, den politiske og pedagogiske teorien. Kants filosofi undersøker det Aristoteles kalte *episteme*, eller teoretisk-vitenskapelig visdom. Den er mest tydelig i spørsmål om erkjennelsesteori og moralfilosofi (Mårtensson og Puggaard, 2016, s. 35).

Til tross for at Hegel ikke fikk den store betydningen på den tiden han levde, har hans tankegang levd videre, blant annet sett i lys av følgende påstand tolket av Mårtensson og Puggaard (2016): «(...) vi først kender sandheden om verden, når vi kender hele sandheden og hele verden. Sandheden er noget, vi først erkender igennem en proces: igennem den personlige udvikling og igennem den sociale, politiske og kulturelle udvikling, som udgør verdenshistorien» (s. 63). Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer var inspirert av Hegel og den dialektiske bevegelse, som er det sentrale i den hermeneutiske vitenskapen. Tankegangen preges av at vi er objekter for historiske omstendigheter allerede fra fødselen av. Våre muligheter avhenger av disse faktorene, før vi som subjekter kan forandre og innvirke på våre omgivelser. Det er gjennom denne dannelsesprosessen det individuelle, det subjektive, det objektive og det allmenne blir formidlet (Mårtensson og Puggaard, 2016., s. 208).

3.1.1. Den hermeneutiske sirkel

I følge Mårtensson og Puggaard (2016) vil det grunnleggende ved den hermeneutiske sirkel gå ut på at forståelsen av en tekst forutsetter at man forstår helheten ut fra delene, og delene ut fra helheten. Mennesket er alltid allerede i verden før noe annet, en væren-i-verden. Det eksisterer et felt av muligheter som mennesket kan utfolde seg i, med både rammer og begrensninger. Her er Gadamer inspirert av Heidegger og Hegel, som forstår mennesket som et historisk individ. Ifølge Heidegger er vi bundet av vår væren-i-verden, noe som innebærer å se vår tidshorisont ut fra den tiden vi lever i. Når man skal forstå en tekst, handler det om en forståelse mellom to horisonter som forenes. Man starter med en forventning om tekstens mening, og man endrer på den etterhvert som man fordyper seg i teksten (s. 209).

En hermeneutisk tilnærming innebærer å innta en holdning som ikke er nøytral. Fordommer, sier Gadamer, handler om at man har dømt noe på forhånd. Han sier at vi alltid har med oss en forforståelse, og at vi aldri kan møte noe som ”blanke tavler”. Vi skal ikke gi oss hen til en fordom, men at det heller kan være noe vi frigjør oss fra, slik at vi møter våre medmennesker med et åpent sinn (Mårtensson og Puggaard, 2016, s. 210). Jeg har valgt en hermeneutisk tilnærming i masteroppgaven, og min hensikt har vært å søke etter en mest mulig fordomsfri inngang under intervjuene og i analysearbeidet. Etter å ha jobbet mange år i barnehage, vil opplevelsen og bakgrunnen jeg har derfra prege de valgene jeg tar underveis. De brillene jeg tar på meg når jeg skal utforme spørsmålene til intervju, hvordan jeg responderer under intervjuet, de valgene jeg gjør under analyseprosessen og i etterarbeidet, kan ikke fritas fra min forforståelse. Det vil prege hva jeg ser etter og hva sluttresultatet mitt blir. Samtidig har jeg vært bevisst på den rollen jeg har hatt i lys av egen bakgrunn, og søkt etter å ha en åpen holdning i alle delene av undersøkelsen.

3.2. Kvalitativ tilnærming

I oppgaven har jeg valgt kvalitativ metode, fordi jeg skal undersøke menneskers erfaring med kvaliteter når det gjelder ett bestemt tema, *omsorg i barnehagen*. Studien har som formål å se nærmere på hva barnehagelærere legger både i begrepet og om omsorg i barnehagen generelt. Videre undersøker jeg foreldrenes forventninger til omsorg i barnehagen. Svend Brinkmann og Lene Tanggard (2015) sier at «Når forskning er kvalitativ, betyr det almideligvis, at man interesserer sig for, *hvordan* noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles» (s. 13). Min interesse i denne undersøkelsen er som tidligere nevnt nysgjerrighet og et ønske om

å søke etter andre menneskers syn på et fenomen som de er en del av. Ifølge Brinkmann og Tangaard (2015) er det kvalitative intervjuet utviklet for å se nærmere på de menneskelige opplevelser, erfaringsprosesser og det sosiale liv (s. 14). For å finne svar på problemstillingen har jeg valgt intervju som metode. Intervju kan være en av de mest effektive måtene å søke etter å forstå våre medmennesker hvis den utføres på en kvalifisert måte. Ved å intervju vil vi forme og formidle en livshistorie, en sosial praksis (Brinkmann og Tangaard, 2015, s. 30). Det er gjennom å intervju de to gruppene med informanter jeg søker etter å gå i dybden for å undersøke deres perspektiver på omsorg i barnehagen. Pål Repstad (2007) sier at kvalitative metoder er å karakterisere. Teksten er sentral i kvalitative metoder, noe som innebærer at tekstanalysen anses å være en åpenbar del av kvalitative metoder (s. 16-17).

3.2.1. Livsverden

Menneskers livsverden er den verden som vi møter i hverdagslivet vårt. Det er den verden som fremtrer for oss som en øyeblikkelig opplevelse, før vi reflekterer over at den eksisterer. Det kvalitative forskningsintervju kan anses som en konkretisering av Merlau-Ponty sitt program for en fenomenologisk vitenskap. En vitenskap med utgangspunkt i den opprinnelige opplevelsen av verden. Det vil imidlertid ikke være mulig å få fullstendig innblikk i informantens opplevelse til tross for analyseprosess i ettertid. Intervjuet inngår alltid i en interaksjon mellom intervjuer og den som blir intervjuet, noe som preger det informantens forteller. Å studere noe ved å intervju personer tar oss allikevel tett på informantens opplevelser (Brinkmann og Tangaard, 2015, s. 31).

3.3. Det semi-strukturerte intervju

I undersøkelsen valgte jeg én-til-én-intervjuer, da ønsket mitt var å få detaljerte og grundige beskrivelser av informantene, slik Johannessen, Tuft og Christoffersen (2016) skriver. Videre egner det seg å intervju en og en når temaene som diskuteres er personlige, og hensikten er å få kunnskap om informantens følelser, forståelse, holdninger og erfaringer (s. 146). Det semi-strukturerte intervju tar utgangspunkt i en intervjuguide, men har en fleksibel rekkefølge på spørsmål og temaer (s. 148).

3.3.1. Utvalg

I et masterprosjekt vil 3-5 informanter være hensiktsmessig, på grunn av tid, ressurser og rammer, ifølge Tanggaard og Brinkmann (2015). Videre hevder de at det er bedre å velge få intervjuer som er grundige og teoretisk varierte enn å gjennomføre for mange. Aspekter som tilgangen til informanter og hvor mange det er realistisk å intervjuer, er også viktige hensyn å ta (s. 32). Da jeg skulle gjøre et utvalg av informanter, var det to grupper som skulle intervjues, foreldre og barnehagelærere. Jeg hadde ikke sett for meg at det skulle bli utfordrende å rekruttere foreldre, men det viste seg å by på litt ekstra arbeid. Barnehagelærere var det lettere å gjøre en avtale med, og denne gruppen ble representert med tre stykker. Det skulle vise seg å være tilfeldigheter som bidro til å rekruttere de tre barnehagelærerne. Da jeg skulle rekruttere foreldre, benyttet jeg meg av ulike strategier. Jeg startet med å kontakte en åpen barnehage, og kom på besøk en dag de hadde åpent. Videre snakket jeg med noen foreldre, og presenterte prosjektet. De fikk beskjed om at jeg kunne kontaktes dersom noen ønsket å delta, og jeg la igjen intervjuguide og informasjonsskriv. Denne strategien viste seg å ikke fungere. Videre ble alternativet å kontakte noen grupper med forutsetninger for å ha tilgang på foreldre. I tillegg benyttet jeg snøballeffekten, og fikk etter hvert tre foreldre til å stille på intervju. Jeg ble overrasket over så lav respons, men slo meg til ro med at mitt prosjekt kanskje ikke var foreldrenes førsteprioritet i hektiske måneder før jul. Jeg valgte å intervjuer to foreldre, og intervjuene inneholdt god informasjon om det jeg skulle undersøke. Totalt ble de fem intervjuene gjennomført i to fylker og to kommuner. Jeg informerte alle informantene om at jeg var fleksibel med hensyn til hvor intervjuet skulle foregå. Tid og sted ble bestemt av informantene, og det kan ha bidratt til at jeg fikk gjennomført intervjuene innenfor en relativt kort tidsramme i november og desember 2019.

3.3.2. Tillatelse og samtykke

Norsk senter for forskningsdata (NSD) skal vurdere og godkjenne forskningsprosjekter. Da jeg skulle søke om godkjenning var beskjeden fra skolen om at dette måtte gjøres sammen med veileder. Som masterstudent er prosjektet skolens ansvar, og veileder og student skal søke om godkjenning sammen. Jeg hadde en forventning om at det ville ta tid å få godkjenning på grunn av stor pågang hos NSD. Det viste seg å være en rask prosess. Jeg fylte ut samtykkeskjemaet, og dette ble videresendt til informantene. Samtykkeskjemaet inneholdt informasjon om tidsrammen på prosjektet, hvordan lydopptak skulle gjennomføres, hvordan jeg ville ivareta personopplysninger og hva jeg skulle gjøre med dataene etter at prosjektet var

ferdig. Før hvert intervju sendte jeg en mail til informantene med informasjon om at prosjektet var godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), og at deltakeren kunne trekke seg når som helst før, under og etter intervjuet. Det ble også lagt ved intervjuguide, slik at informantene kunne forberede seg før intervjuet. Alle intervjuene ble tatt opp med en lydopptaker, og hadde en tidsramme på 20 til 30 minutter per intervju.

3.3.4. Gjennomføring av intervju

Intervjuene i undersøkelsen ble gjennomført som en til en intervju. Før intervjuet startet, informerte jeg om hvilken rolle jeg skulle ha under intervjuet, slik at dette var tydelig for deltakerne. Beskjeden jeg formidlet til informantene var at jeg skulle innta en litt tilbakeholdende rolle, uten for mange gjenkjennende nikk eller bekreftende svar på det informantene svarte. Jeg ønsket å si noe om det for å trygge informantene, og for å avklare forventninger mellom oss. Videre formidlet jeg at hensikten med å gjøre dette var for å ikke påvirke svaret informantene hadde på hvert spørsmål. Målet var å ha en så åpen innstilling som mulig, samtidig som jeg ikke ønsket at informantene svarte ut fra mine forventninger. Arbeidet med å analysere materialet skulle gjøres med nysgjerrighet og ikke med forutinntatthet. De fikk også informasjon om at jeg kunne stille tilleggsspørsmål hvis jeg tenkte at noen svar var uklare, eller jeg så et behov for å be informantene utdype svaret sitt. Under intervjuene ble nikk og bekreftende kommentarer en måte å anerkjenne det informantene svarte. Smil og øyekontakt var også sentralt å være bevisst på. Enkelte steder virket informantene noe usikker, og spurte av og til om det var det jeg ønsket av svar og liknende. Jeg valgte derfor å bruke nikk og ord som kunne bekrefte at jeg forstod hva informantene mente. Repstad (2007) sier at det å intervju noen på en god måte ikke skiller seg så mye ut fra rolig, trygg, støttende, høflig og hjertelig samhandling i hverdagslivet (s. 88).

3.4. Forskningsetikk

Kvale og Brinkmann (2009) sier at etiske spørsmål i forskningssammenheng ikke er avgrenset til selve intervjusituasjonen, men involverer alle faser av en intervjuundersøkelse (s. 79). Det menneskelige samspillet i intervjuet påvirker informantene. Intervjuforskning er fylt med moralske og etiske spørsmål. Kvale og Brinkmann (2009) jobber ut fra en bred definisjon av begrepene moral og etikk, som kan relateres til at menneskelivet innebærer noen etiske fordringer om å handle, føle, tenke og være på en måte slik det blir forlangt av noen.

Samfunnsforskning bør ivareta vitenskapelige og menneskelige interesser (s. 80). En moralsk ansvarlig oppførsel som forsker innebærer noe annet enn abstrakt etisk viten og kognitive valg, ifølge Kvale og Brinkmann (2009). Det har bakgrunn i forskerens moralske integritet, egen sensitivitet og engasjement i moralske spørsmål og moralsk handling. Det vil si at forskerens erfaring, ærlighet, rettferdighet og kunnskap er sentralt. At forskeren forholder seg korrekt til den vitenskapelige kvaliteten er et annet aspekt ved forskningsetikk. Det innebærer å presentere resultatene som er så nøyaktige og representative for forskningsområdet som mulig. I tillegg bør det være gjennomsiktighet når det gjelder de elementene som danner grunnlaget for konklusjonene (s. 93). Etske spørsmål oppstår gjerne i intervjuforskning med bakgrunn i den asymmetriske maktrelasjonen mellom intervjuer og respondent, og forskeren er i en posisjon som den relativt sterkeste deltakeren under intervjuet. Det er alltid noe forskere kan gjøre når det handler om etikk, og det innebærer også de som jobber med kvalitative forskningsintervjuer. I den forbindelse viderefører jeg et etisk sitat av Foucault, videreformidlet av Kvale og Brinkmann (2009): «Jeg hævder ikke, at alting er dårligt, men at alting er farligt, hvilket ikke er helt det samme som dårligt. Hvis alting er farligt, er der noget, vi kan gøre» (s. 95).

3.5. Mellom nærhet og distanse

Under intervjuene med foreldre og barnehagelærere, forsøkte jeg å finne en balanse mellom nærhet og distanse. For å etablere en trygghet for informanten før intervjuet, snakket vi litt generelt. Jeg informerte også om hvorfor akkurat den informanten var valgt ut. Dette anbefaler også av Repstad (2007) at forskeren gjør i den innledende fasen før et intervju. Selv om man har gitt informasjon om taushetsplikt og begrunnelsen for hvorfor akkurat de har blitt kontaktet, kan det være lurt å gjenta dette i forkant av intervjuet. Det kan skape trygghet for informanten (s. 87). Videre foreslår Repstad å tilby informanten en mulighet til å avslutte intervjuet med utsagn i tillegg til det som allerede er sagt (s. 91). Noen ganger i løpet av intervjuet spurte jeg informanten om jeg hadde forstått vedkommende riktig, slik at det ikke skulle oppstå misforståelser mellom oss. Repstad anbefaler tilsvarende tilnærming (s. 92). Å intervju noen fra egen yrkesgruppe, kan utfordre den distansen jeg får til det som blir sagt og uttrykt gjennom kroppsspråket, mimikk og liknende. For å unngå at jeg ble for engasjert under intervjuet og oppleve utfordringer med å være for enig med informanten, valgte jeg en noe tilbakeholdende holdning fra start. Jeg informerte alle informantene om dette før vi startet intervjuet.

4. Analyse

Før en forsker kan starte med analysearbeidet er det nødvendig å redusere mengden data, ifølge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2016). Når forskeren analyserer, er hensikten å finne en mening og et mønster i datamaterialet. Etter gjennomføringen av analysen, finner forskeren frem til en konklusjon som svarer på problemstillingen. Kvalitative data må tolkes og plasseres inn i en bredere sammenheng. Det handler om å se det som ikke nødvendigvis er gitt i dataene. Den vanligste måten å fortolke er ved å ta utgangspunkt i teori. Funnene og teorien får en forbindelse. Forskeren søker etter et meningsinnhold i intervjuene eller i en tekst, og sorterer hvilke fenomener som tilhører de ulike begrepene (s. 162). I dette kapittelet sier jeg noe om diskurs og diskursanalyse. Videre litt om prosessen fra data til analyse, og avslutningsvis om forskning og kvalitet.

4.1. Diskurs

Diskurser er med på å skape de subjektene vi er, ifølge Brinkmann og Tangaard (2015). Innenfor diskurser skapes identitet gjennom ulike subjektposisjoner. Inspirert av Foucaults teoretisering av en diskurs, tolker forfatterne at kunnskap ikke er et speilbilde av virkeligheten, men heller noe sosialt, kulturelt og historisk som kan endre seg mellom rom og tid. Sannheten er en diskursiv konstruksjon. De ulike kunnskapsregimene avgjør hva som er sant og ikke. Diskurser danner konkrete måter å forme en betydning i verden på, som har ubalanserte forbindelser til hverandre (s. 300). Meninger blir utvekslet i en diskurs, gjennom for eksempel samtale, tekster og diskusjon. Begrepet i seg selv er latinsk og betyr å springe hit og dit (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 223).

4.1.1. Diskursanalyse

Diskursanalyse involverer flere tilnærminger og har tverrfaglige sammenhenger. De ulike tilnærmingene har fellestrekk som utgjør et forskningsfelt som skiller seg fra ikke-diskursive, ifølge Louise Philips (2015). Hun skriver om tre ulike tilnærminger: diskurspsykologien, den kritiske diskursanalyse og diskursteori (s. 298). En tydelig tolkning av disse tilnærmingene blir godt beskrevet av forfatterne Johannessen, Tufte og Christoffersen (2016). I diskursteorien er den sosiale virkeligheten diskursiv. Slik medlemmene i et samfunn betrakter virkeligheten, formes av måten språklige begreper blir brukt. Diskursanalysen har som mål å øke bevisstheten om at sosiale ordninger og institusjoner er styrt av språket hos den enkelte.

Diskurser forandres stadig i møtet med andre diskurser, og er slik sett dynamiske. Videre forklarer forfatterne at kritisk diskursanalyse er diskurser som formgir vår forståelse av den sosiale verden. (s. 225).

I en diskursanalyse blir tekster, utsagn og ytringer analysert, og relasjonen mellom virkelighet og språk er sentral. Diskurser gir mening til våre erfaringer gjennom for eksempel begreper. Diskursanalyse kan øke bevisstheten om hvordan diskurser danner virkelighetsoppfatninger (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2016, s. 223). I analysen har jeg valgt diskursanalyse for å søke etter ulike virkelighetsoppfatninger foreldre og barnehagelærere har om omsorg i barnehagen. Målet er å bevisstgjøre hvordan omsorg blir diskutert i barnehagefeltet, sett i lys av to ulike grupper med informanter. Videre er hensikten å se nærmere på hvilke virkelighetsoppfatninger disse gruppene har om begrepet og om omsorg generelt i barnehagen. Louise Philips (2015) skriver om de ulike diskursanalytiske inngangene, og sier at de bidrar til forskningen ved å ha fokus på hvordan diskurser betegner identitet, kunnskap og makt på bestemte måter (s. 319). Utgangspunktet for denne undersøkelsen var å se nærmere på om omsorgens kompleksitet blir tatt for gitt. Ifølge Johannessen, Tuft og Christoffersen (2016) kan flere sosiale bestemmelser bidra til at vi tar de for gitt eller anser de som uforanderlige. Diskursanalysen kan bidra til å vise at dette ikke nødvendigvis stemmer. Våre refleksjoner fargelegges ofte av det språket og de kategoriene vi ser fenomenene gjennom. Om informantene forteller hele sannheten eller beskriver virkeligheten slik den er, er ikke nødvendigvis av betydning ifølge forfatterne. Det som er relevant i diskursanalysen, er hvordan informantene snakker, spesielt gjennom måten de snakker på. Dette vil skape et inntrykk hos intervjueren, som man kan gå videre med (s. 224).

4.2. Fra data til analyse

Data kan forklares med de elementene forskeren trekker frem fra materialet, og analyse er prosessen med å sortere data, hvor målet er å skape mønstre i dem. Fortolkning innebærer å legge data inn i en teoretisk sammenheng, og foreta en begrunnet vurdering av datamaterialet opp mot problemstillingen (Repstad, 2007, s. 113). Når vi vet at data ikke snakker for seg selv, er det nødvendig å analysere det til mindre biter og sammenhenger. I denne studien startet jeg med mange usammenhengende ark etter transkribering av intervjuer, tre av barnehagelærere og to av foreldre. Jeg jobbet systematisk med å finne kodeord fra den teoretiske innrammingen. Pål Repstad (2007) sier at systematisk arbeid med kvalitative data

er nødvendig. Det innebærer å dele opp materialet ved å kode og klassifisere viktige temaer. Her er det ikke en oppskrift, ifølge Repstad (s. 125-126). Etter at jeg hadde funnet kodeord i teksten, systematiserte jeg ordene i seks ulike kategorier eller perspektiver: samfunnsperspektiv, voksenperspektiv, pedagogisk perspektiv, omsorgsperspektiv, samspill og tilknytningsperspektiv. Alle temaene ble valgt på bakgrunn av den teoretiske innrammingen. Problemstillingen var på dette tidspunktet fremdeles åpen, så det var nyttig å kategorisere ut fra teorien. De seks temaene fikk hver sin farge. Jeg startet med å markere ord og setninger som tilhørte hver kategori. Underveis i dette arbeidet ble jeg oppmerksom på at jeg hadde valgt ut for mange kodeord og temaer, og ønsket av den grunn å halvere antall kategorier i det videre arbeidet. Seks temaer ble til tre: omsorgsperspektiv, tilknytningsperspektiv og samfunnsperspektiv. Det er disse kategoriene som er bakgrunnen for de sammenfatningene jeg gjør i analysearbeidet. På den måten kan det være mulig å sammenlikne hva foreldre og barnehagelærere har svart under intervjuene.

4.3. Forskningens kvalitet

Den norske sosiologen Tove Thagaard har med begrepene bekreftbarhet og troverdighet, fornyet de allerede eksisterende reliabilitet og validitet. Hun tar ifølge Repstad (2007) til orde for at en kritisk leser skal overbevises om at forskningen er gjennomført på en tillitvekkende måte, altså med troverdighet. Bekreftbarhet innebærer at «(...) den forståelsen som er resultatet av et prosjekt, kan støttes av tolkninger basert på annen forskning» (s. 135). For at forskningen skal ha tillit og gyldighet, er det vesentlig at disse kriteriene er på plass. Pål Repstad (2007) deler imidlertid ikke ukritisk begrepene Thagaard foreslår. Han tar til orde for at de bare delvis dekker de tradisjonelle begrepene reliabilitet og validitet, og er av den oppfatning at disse bør brukes ved kvalitative studier, men med fornuft. I en kvalitetsvurdering, er det nødvendig å ha et selvkritisk blikk rettet mot prosessen av datainnsamling, behandling av data, analyse og fortolkning (s. 135).

5. Presentasjon av materiale

I dette kapittelet presenterer jeg svar på spørsmål som ble stilt til foreldre og barnehagelærere under intervjuet. Spørsmålene fra intervjuguiden er utgangspunktet for svarene.

Presentasjonen starter med spørsmålet, etterfulgt av noen kommentarer på hva informantene svarte likt på, og noen kommentarer på det de svarte ulikt på. Videre følger sitater som er direkte hentet fra transkriberingene. Jeg har renskrevet noen av sitatene ved å fjerne enkelte ekstra ord informanten avsluttet en setning med, og som ikke hadde relevans for informantens poeng. Under hvert sitat trekker jeg inn teori som er relevant i lys av det som ble uttrykt. Hvert sitat er markert med et tall, som indikerer hvor i transkriberingen jeg har hentet referansen fra. Alle transkriberingene med linjenummer ligger under vedlegg.

5.1. Intervjuer med foreldre

Hvilke forventninger har du til omsorg for ditt barn i barnehagen?

Begge informantene vektlegger at forventningene til omsorg i barnehagen innebærer å se deres barn, og ord som trygghet og tilknytning blir nevnt. En av informantene svarer om forventninger før barnet startet i barnehagen:

...jeg hadde uklare forventninger, for jeg visste ikke hva jeg gikk til (8).

Her uttrykker informanten at forventningene er uklare, selv om forventningene til trygghet og tilknytning for barnet er noe begge informantene nevner. Jeg tolker det slik at forventningene denne informanten har på vegne av barnet ikke er uklare i seg selv, men kan være relatert til at man selv ikke vet hva man går til. Dette kan gi støtte til det Andenæs (2011) skriver om barnehagen som en del av en omsorgskjede, og at barnehagelærerens profesjonelle rolle også innebærer å veilede familien. Barnet er en del av familien, og foreldre kan også ha behov for å bli trygge før oppstart i barnehagen.

En annen svarer om forventningene i forkant av barnehagestart slik:

...jeg hadde en forventning om at de ansatte der var vant til å være på en småbarnsavdeling, og vant til å tenke mye tilknytning (334).

Slik jeg oppfatter det, så kan dette være et uttrykk for tillit til barnehagen som institusjon, og en forventning om å møte et personale som er kompetent til å jobbe med de aller minste barna. Jeg tolker at informanten ønsker seg et personale som er vant til å jobbe etter det Sternberg (2006) fremhever som medmenneskelig kjærlighet: nærhet, involvering og engasjement. Dette kan se ut til å samsvare med det barnehagelærerne i undersøkelsen svarer om egen yrkesrolle på en småbarnsavdeling under intervjuene.

Respondenten som svarer på forventninger om omsorg etter oppstart nevner betydningen av at personalet tar seg god tid til å bli kjent med barnet:

...for å bli kjent med hvordan det uttrykker behov og følelser (328).

Stern (2007) sier at barnet mellom ni og atten måneder er i stand til å skape intersubjektive forbindelser med en annen person enn foreldrene, og dermed løsrive seg fra sine primære omsorgspersoner. Jeg tolker at denne informanten snakker om en slik løsrivelse, og at en viktig forventning er at denne overgangen ivaretar barnets behov og følelser. Dette samsvarer med det barnehagelærere svarer om overgangen mellom den primære omsorgspersonen og dem som profesjonelle omsorgspersoner. Foreldre og barnehagelærere vektlegger tilknytning når de snakker om den første tiden i barnehagen for de aller yngste barna.

På hvilke måter gir du uttrykk for dine forventninger?

Informantene har selv gitt uttrykk for sine forventninger til personalet i barnehagen når det har vært hensiktsmessig. En av foreldrene beskriver hvordan en slik forventning kom til uttrykk:

Jeg følte kanskje ikke at vi ble møtt på hva jeg hadde sett for meg, så vi var litt misfornøyd i begynnelsen (20.)

Dette utsagnet kan tolkes som en ubalanse mellom de forventningene informanten hadde og de som ble innfridd ved oppstart i barnehagen. Det kommer ikke tydelig frem om noen av forventningene ble diskutert med barnehagen før barnehagestart. De foreldrene Kristin Danielsen Wolff (2019) intervjuet, ga uttrykk for at et godt samarbeid mellom foreldre og barnehagen har sammenheng med personalets trygghet og deres egen opplevelse av trygghet. Om disse funnene samsvarer med det min informant sier, er det rimelig å anta. Informanten

sier videre under intervjuet at de som foreldre også har behov for å oppleve trygghet, spesielt under tilvenningsperioden.

Videre utdyper informanten det slik:

Men da ringte jeg til pedagogisk leder på avdelingen og fortalte hvordan jeg opplevde situasjonen...(24).

Her beskriver informanten at vedkommende tok kontakt med pedagogisk leder for å dele misnøyen. Denne tilnæringsmåten, med initiativ fra foreldrene, tolker jeg slik Andenæs (2011) skriver om en felles tilnærming til omsorg i barnehagen. Foreldrene og barnehagelæreren er en del av et system hvor alle påvirker hverandre. Et system hvor pedagogene og foreldre tar ansvar for barnets omsorg i fellesskap.

Hvordan opplever du at personalet ivaretar dine forventninger til omsorg?

Informantene gir begge uttrykk for at de har blitt møtt på en god måte av personalet når de har tatt initiativet til enten forbedringer eller har hatt spørsmål som omhandler deres barn. Det uttrykkes slik fra en informant:

I hvert fall når jeg har tatt opp ting, så føler jeg at de har møtt meg på en god måte, og viser forståelse..(40).

Begge informantene i denne undersøkelsen gir uttrykk for at de ved å ta kontakt blir møtt på en god måte. Det kan legges til at begge foreldrene i intervjuene hadde forutsetninger og kunnskap eller kompetanse om mennesker, sett i lys av yrkesbakgrunn. På grunnlag av dette, vil svarene i liten grad reflektere hva foreldre med annen bakgrunn ville svart på dette spørsmålet. Kristin Danielsen Wolff (2019) finner i sin undersøkelse at flere foreldre gir uttrykk for at de ser en forskjellsbehandling i møtet med barnehagen. Spesielt blir pedagogforeldre trukket frem som en yrkesgruppe som de ansatte snakker mer med. Denne informanten ble møtt på en god måte, og jeg tolker det slik at det kan være hensiktsmessig at foreldre også er aktive i sin kommunikasjon mot barnehagen, slik at det etableres et godt samarbeid. Dette støttes også av den undersøkelsen Andenæs (2011) gjorde, og hennes forslag om en prosessuell tilnærming i samarbeidet om barnets omsorg i barnehagen.

Den samme informanten sier videre:

...jeg tenker nok at mange av mine forventninger blir møtt uten at det er uttrykt, men det er kanskje mer de vanlige forventningene, og det som på en måte er i rammeplanen for barnehagen og som følges opp...(47).

Informanten trekker frem rammeplanen i svaret sitt om forventninger, selv om det er uklart hva som ligger i "vanlige forventninger". Jeg velger å tolke at informanten har tatt utgangspunkt i rammeplanen når de som foreldre har formet forventningene de har til en barnehage. At mange forventninger blir møtt uten at de er uttrykt, kan samsvare med at pedagoger og foreldre har sammenfallende tanker om hva som er viktig for barnet på en småbarnsavdeling. Argumentasjonen om kvalitet og innhold i barnehagen ble ifølge Gulbrandsen (2016) for alvor tydeligere da barnehagen ble overtatt av kunnskapsdepartementet i 2006. Han sier at foreldrenes valg av barnehage fremfor kontantstøtte, setter barnehagen på dagsorden politisk og også hos foreldrene selv. Etter mitt syn kan dette ses i lys av at dagens foreldre er bevisste på hva de kan forvente seg av barnehagen.

Hva legger du i begrepet omsorg?

Når det gjelder omsorg for barnet, svarer begge informantene at den emosjonelle og psykiske omsorgen er den som har vesentlig relevans for deres barn. De vektlegger at noen er der når barnet trenger hjelp, støtte og i det å forstå deres barn. Den praktiske omsorgen blir også nevnt av en av informantene. Den andre trekker frem omsorgen som også involverer foreldrene:

...men også litt i forhold til foreldrene, at hvis det er et barn med utfordringer.. at man møter foreldrene med respekt i håndteringen av den situasjonen (75).

At foreldre også skal bli møtt med respekt har begge informantene gitt uttrykk for. Kristin Danielsen Wolff (2019) skriver om at en slik respekt bli lagt merke til av foreldrene. Samtlige av de hun intervjuet, la vekt på at en profesjonell, imøtekommende og vennlig innstilling var vesentlig for et godt samarbeid og for at de følte seg trygge. Dette avslutter også informanten i min undersøkelse sitt resonnement med:

Det er god omsorg for foreldre også da (79).

At foreldrene også har behov for omsorg i en sårbar situasjon med tilvenning av barnet sitt i barnehagen, kommer tydelig frem i begge intervjuene. Ord som trygghet nevnes flere ganger. Foreldrenes opplevelse av å ikke bli sett eller hørt, kan ifølge Wolff (2019) bidra til å reprodusere en kultur og kulturell kapital der noen erfarer å bli møtt, og andre ikke får denne muligheten. Jeg tolker de svarene som ble gitt av informantene i en slik retning. At den voksne også har behov for å bli sett, hørt og erfare trygghet kan se ut til å ha betydning. Her kan Andenæs (2011) sin modell om en prosessuell tilnærming igjen støtte det informantene beskriver som viktig. At alle påvirkes av hverandre i en omsorgskjede.

Hva tenker du de ansatte i barnehagen bør vite om ditt barn og ditt barns familie- og livssituasjon for å kunne gi barnet god omsorg?

Informantene trekker frem at åpenhet er sentralt for at barnehagen skal kunne gi barnet god omsorg. Ved uforutsette situasjoner i barnets liv, vil det ifølge begge være hensiktsmessig å formidle dette til barnehagen:

Ja, jeg tenker at det er kjempeviktig med åpenhet...at det hele veien er åpen dialog... (372).

Jeg tolker svarene jeg fikk fra de to informantene med at åpenheten går begge veier i et samarbeid. Selv om foreldrene sitter med omsorgen for sitt barn, kan modellen til Andenæs (2011) støtte en tilnærming til samarbeid som inkluderer barnet, foreldrene og barnehagen. Den sirkulære modellen åpner for at alle ledd i relasjonen påvirker hverandre, og hun argumenterer for at en slik modell kan bidra i diskusjonen om barnehagen overfor offentligheten og politikere.

Hvordan kan barnehagen legge til rette for at de får nok og relevant informasjon om hvert enkelt barn fra foreldrene, slik at de kan tilpasse sin omsorgsutøvelse til hvert enkelt barn?

Informantene gir begge uttrykk for at informasjonsflyt er viktig, og at den går begge veier. At barnehagen tilrettelegger for at det er mulig å snakke med den i personalet som har vært mest sammen med barnet i løpet av dagen, blir også nevnt som et tiltak. Begge trekker frem oppstartsamtalet, og de verdsetter og savner litt forskjellige aspekter ved den. En av

informantene sier at det beste ville være å få tilbud om en samtale før oppstart i barnehagen, og den andre hadde et ønske om samtaler som kom tett på hverandre i begynnelsen. Informantene er opptatt av informasjon omkring tidspunktet for tilvenning, og de nevner barnets tilknytning som vesentlig her. Som en sier:

...jeg husker når hun startet der, så var det viktig for meg å formidle. Hun var veldig glad i sang. Hvis det ble tøft og vanskelig, så var det noe som kunne hjelpe henne og roe henne, regulere henne (81).

Informanten snakker her om konkrete forslag som kunne hjelpe barnet med regulering. Bowlbys (1994) tilknytningsadferd hos barnet kan stemme godt med det informantene beskriver. En slik tilknytningsadferd blir spesielt tydelig derom barnet er redd, syk eller sliten, ifølge Bowlby. Når den trygge basen ikke er der, kan barnet reagere med redsel og uro. At foreldrene gir informasjon til barnehagen om hva som roer og trygger barnet deres, er betydningsfullt slik jeg tolker det.

Er det noe form for foreldresamarbeid du savner?

Informantene svarer noe ulikt på om det er noe de savner. Begge setter søkelyset på at god informasjon er viktig. Den ene informantene opplever at barnehagen er god på foreldresamarbeid, og trekker i den forbindelse en sammenheng med det praktiske foreldresamarbeidet. Den andre informantene gir uttrykk for et savn omkring foreldresamarbeidet under tilvenningsperioden, og tydeliggjør det under intervjuet:

...ja, det er den samtalen og kanskje litt mer på, i forhold til oppstart, for da...det blir jo tildelt en [primærkontakt] (157). I vårt tilfelle var aldri den personen tilstede når vi kom og leverte. Så vi fikk ikke stilt spørsmål, eller sett at barnet vårt ble fulgt opp av den personen....så vi så ikke noen kontinuitet i det (160).

Denne informantene sier at det opplevdes utrygt for dem at barnet ble mottatt av ulike mennesker hver dag, og at de hadde ønsket at barnehagen under tilvenningen hadde lagt til rette for en større forutsigbarhet for barnet og for de som foreldre. Disse svarene kan stemme godt med det Wolff (2019) fant i sin studie om at foreldrene ser på de daglige møtene med personalet som verdifulle. At barnet har et preferansehierarki, slik Bowlby (1994) kom frem til, hvor barnet foretrekker én person, som det har tilknytning til. I en periode ved oppstart i

barnehagen, vil informantens ønske om en fast voksen som også er der ved henting, støttes av det Bowlby sier om tilknytning. Ida Brandtzæg m. fl. (2011) sier at det ideelle vil være en psykologisk tilgjengelig omsorgsperson som følger barnet gjennom dagen.

Hva legger du i begrepet anerkjennelse?

Informantene sier begge at anerkjennelse er å bli tatt på alvor. Å bli lyttet til hvis man har noe man ønsker å formidle, og at disse ønskene blir fulgt opp. Begge legger disse verdiene i anerkjennelse. En sier:

Og jeg opplever også i ordet at det er en respekt inni der (417).

Begrepet anerkjennelse er forankret i det filosofiske fundamentet om gjensidig likeverd mellom mennesker, ifølge Berit Bae (2004). Det kommer ikke klart frem om informanten snakker om respekt som gjensidig likeverd. Jeg tolker informanten slik at anerkjennelse har med respekt å gjøre.

Den andre informanten sier:

Jeg har egentlig ikke tenkt gjennom anerkjennelse i forhold til barnehagen (270).

At anerkjennelse ikke er så kjent for foreldre er ikke så overraskende, da mye av forskningen om anerkjennelse i barnehagen retter seg mot dialogen mellom barn og pedagoger. Jeg tolker at informanten har kjennskap til begrepet i andre sammenhenger, men at det ikke er noe vedkommende assosierer til barnehage. Charlotte Palludan (2013) fremhever dette når hun sier at anerkjennelse ofte blir brukt i pedagogiske sammenhenger, men ikke utdypes i særlig grad. Hennes argument kan gi støtte til det informanten også bekrefter i sitt utsagn på spørsmålet.

Senere sier samme informant følgende:

Ja, for det eneste jeg kommer på er det med at man blir hørt. Det kan være store ting som med oppstarten da.. Når de hører på det (294).

Den indre anerkjennelsen henvender seg til vår indre erfaringsverden, sier Schibbye (2013), og den handler om holdninger, som kommer til uttrykk gjennom empatisk og aksepterende måte å møte andre mennesker på. I min undersøkelse sier informanten at anerkjennelse kan være å bli hørt. Ikke bare det å bli hørt, men jeg oppfatter at informanten sikter til at barnehagen også skal høre på det de formidler av store ting under oppstart. Likeverdighet er å bli behandlet som et subjekt, ifølge Hegel, og en verdsetting av andre som et likeverdig medmenneske (2013). At foreldre blir hørt i det som blir forsøkt formidlet til barnehagen, kan dermed tolkes som å bli behandlet med likeverd. Informantene har klare oppfatninger om at anerkjennelse handler om det å bli hørt, sett og lyttet til med respekt.

5.2. Intervju med barnehagelærere

I denne delen presenterer jeg det barnehagelærerne svarte under intervjuene. Det blir presentert noen sitater jeg anser som relevante sett i lys av spørsmålet som ble stilt. Sitatene er mine utvalg, og jeg henter de direkte fra transkriberingene, slik at de blir så nøyaktige som mulig. Jeg har imidlertid valgt å renskrive noen av sitatene, slik at ubetydelige ekstraord er fjernet i fremstillingen. Begrunnelsen er at det er poengene i utsagnene som er av betydning. Enkelte steder blir sammenhenger eller likhetstrekk fra svarene lagt til under sitatet. Deltakerne blir enten betegnet som barnehagelærere eller informanter. Dette blir gjort for å skape en variasjon i språket.

Hva legger du i begrepet omsorg?

Alle de tre barnehagelærerne omtaler begrepet med at det er stort, vidt og at det også innebærer noe annet enn å gi barnet mat og påkledning. De trekker frem på hver sin måte at omsorg innebærer at den voksne toner seg inn, svarer på barnets signaler og er bevisste der og da. En av informantene beskriver det med tilknytning til profesjonell kjærlighet:

Omsorg. Kjærlig omsorg. At vi skal opptre på en måte som ikke er krenkende overfor barna. Og når vi må sette grenser overfor dem.. for grensesettingen er også en del av omsorgen, men at vi tenker på det på en respektfull måte. Det å tone seg inn på barnet, og å gi dem det de trenger der og da (466).

Kjærlig omsorg i barnehagen tar Teresa K. Aslanian (2016) til orde for når hun sier at små barn har behov for kjærlighet også utenfor hjemmets grenser. Medmenneskelig kjærlighet i en

pedagogisk kontekst handler om pedagoger som praktiserer nærhet, involvering og engasjement, ifølge Sternberg (2006), videreformidlet av Hansen (2012). Jeg tolker at informanten støtter en slik tilnærming til kjærlig omsorg i en barnehagekontekst. Videre trekker informanten inn begreper som respektfull, tone seg inn og ikke krenkende overfor barnet. Bae (2004) vektlegger at de voksne skal være oppmerksomt tilstede med barna, slik at de kan gripe tak i de kommunikasjonssignalene barn forsøker å formidle. Informanten snakker også om det jeg tolker som holdninger overfor barnet i en asymmetrisk relasjon.

Begrepet omsorg blir beskrevet av alle som noe større enn det praktiske i barnehagehverdagen. Begreper som anerkjennelse, respekt og trygghet blir også nevnt. Selve begrepet har en av informantene noen tanker om:

Så det er viktig at man reflekterer seg imellom i personalgruppa om dette begrepet (1146) ...som er så vidt og viktig (1149).

I dette utsagnet fremhever informanten betydningen av å reflektere over det viktige som ligger i begrepet omsorg. Tholin (2013) fremhever betydningen av at hver enkelt barnehagelærer reflekterer over begrepet. Informanten tar til orde for, slik jeg tolker det, at hele personalgruppen kan dra nytte av å reflektere sammen om begrepet omsorg. Det er tydelig at informanten anser at omsorg er et viktig begrep som fortjener mer oppmerksomhet. Dette samsvarer med det Østrem (2012) og Halldèn (2007) på hver sin måte argumenterer for. Østrem er enig med Halldèn i at omsorg bør få større plass i barnehagen. Hun er imidlertid uenig om hvor sentralt begrepet bør være.

Hvordan praktiserer du omsorg i barnehagen?

Barnehagelærerne beskriver egen praktisering av omsorg i barnehagen med det de gjør sammen med barna hele tiden. En sier det slik:

...altså, det er jo et omsorgsyrke, så vi praktiserer jo forhåpentligvis omsorg hele tiden da (479).

Informanten beskriver egen profesjon som et omsorgsyrke. I utsagnet kan det samtidig være mulig å tolke at omsorgen er der som en selvfølgelig del av profesjonsutøvelsen. Den nordiske barnehagetradisjonen vektlegger omsorg, lek og læring. Den sosialpedagogiske

modellen inkluderer et barnesentrert og holistisk ideal, med tanke på den gode barndom, ifølge Einarsdottir m. fl. (2015). Det fremheves blant annet i rammeplanen 2017. Ulla (2011) er opptatt av at omsorg ikke kommer av seg selv. Informantene sier at omsorg er noe de gjør hele dagen, noe som støtter en holistisk, sosialpedagogisk tilnærming til praksisen i barnehagen.

En annen sier:

...det er jo hvordan jeg som menneske er også i møte med barna. Det handler om hva slags personlighet du har også, tenker jeg. At du er bevisst på hvordan du møter barna og du...når jeg er bevisst på at jeg går ned på huk når jeg snakker med barn, så er det jo omsorg i det, selv om jeg kanskje ikke tenker over det der og da (1163).

Tholin (2013) sier at hele hensikten med å fokusere på omsorg er relatert til at barnet skal få mest mulig ut av det i barnehagen. Hvordan man som menneske er i møtet med barn er noe alle informantene beskriver som vesentlig ved praktisering av omsorg i barnehagen. Jeg oppfatter det slik at de er bevisste på dette, sett i lys av de svarene de gir på spørsmålet. Denne informanten beskriver små omsorgsvalg, som å gå ned på huk uten å tenke på at det er omsorg der og da. At vi alle har en del av andre menneskers liv i vår hånd, beskriver det ansvaret som hviler på et menneske i møtet med et annet individ. Det kan innebære hvordan man opptrer i møtet med andre (Løgstrup, 2010). Barnehagelæreren beskriver, slik jeg ser det, hvordan et omsorgsvalg kan praktiseres ubevisst.

Barnehagelærerne nevner også at de ser verdien av omsorg mellom barna, og at de støtter og veileder slike omsorgshandlinger. Når Eide og Winger (2018) har forsket på omsorg og livskvalitet for de yngste barna, er dette noen av det de anser som viktig i barnehagen. At de voksne legger til rette for omsorg barna imellom. Denne informantens svar kan tyde på en bevissthet om at dette er viktig i arbeidet med de yngste barna.

Hvordan opplever du at forventningene til omsorg uttrykkes gjennom foreldrene?

Ord som trygghet, ha det bra og trives blir nevnt når det snakkes om foreldrenes forventninger til omsorg i barnehagen. En av barnehagelærerne understreker dette poenget tydelig:

Det jeg opplever er at foreldrene er opptatt av at deres barn trives i barnehagen, at de blir sett. At de har et positivt forhold til oss som jobber her. At de vil hit. Og så er de veldig opptatt av relasjonene deres til andre barn, og spesielt: leker de med noen, har de venner (544).

Hvilke handlingen som skal defineres som omsorgshandlinger, er ifølge Tholin (2013) avhengig av om det, sett fra barnets sitt ståsted, oppleves som omsorg. Det lille barnet som har sin første tid i barnehagen, har naturlig nok en begrenset mulighet til å fortelle hvordan det har det i barnehagen. Foreldrene blir barnets stemme når det skal vurderes om barnet har en god relasjon til de som jobber der. Eide og Winger (2018) fant at personalet så omsorg som en vesentlig oppgave i hverdagslivet for de yngste barna. Jeg tolker at barnehagelærerne i intervjuet er bevisste på de forventningene foreldrene har til trivsel, og relasjonene de har med andre barn og voksne.

Poenget oppsummeres av samme barnehagelærer slik:

De er i det hele tatt opptatt av om deres barn har det bra (558).

At barnet trives ser ut til å være en et sentralt mål for barnehagelærere, og en klar forventning fra foreldrene. De yngste barnas livskvalitet er slik Eide og Winger (2018) oppfatter det, å ha det bra, å erfare omsorg, tilhørighet og fellesskap. Videre sier de at den asymmetriske relasjonen mellom barn og voksne stiller krav til at de voksne tar ansvar for å legge til rette for og opprettholde omsorg i barnehagen. Informantens klare oppsummering støtter med dette forskningen til Eide og Winger (2018).

At barn skal ha det bra i barnehagen sett i lys av foreldrenes forventninger er alle barnehagelærerne i undersøkelsen opptatt av å få frem. En sier at de innspillene foreldrene gir, enten under foreldresamtaler eller i det daglige, påvirker hvordan de utøver omsorg for deres barn. Wolff (2019) fant at foreldre så på de daglige møtene som verdifulle.

Eventuelt andres forventninger? Hvordan påvirker det deg i hva du tenker om omsorg i barnehagen?

Informantene fremhever forventninger fra andre om hvordan deres omsorg skal praktiseres i barnehagen. Alle virker imidlertid tydelige på at det er barnet som skal bli ivaretatt uansett, til

tross for at styrere, årsplan eller forventninger fra «høyere hold» kan bli oppfattet som noe de skal gjøre. En barnehagelærer forklarer det slik:

...fordi de kan godt si at vi skal gjøre sånn eller sånn ovenfra, men til syvende og sist så er det jo barna det dreier seg om, så de kan ikke stille for store forventninger og sånne ting (951)...eller forlange så mye.. dette er små mennesker som vi må ta hensyn til i første omgang (955).

Denne informantens innspill kan, slik jeg oppfatter det, bekrefte at lojaliteten til barnehagelæreren ligger hos barnet. Det er barnet som skal beskyttes og ha førsteprioritet ved eventuelle krav fra andre. At barnehagens egenverdi ikke skal bli glemt til fordel for et ensidig fokus på læringsutbytte, er noe Greve og Jansen (2018) skriver om. Det har tradisjonelt sett vært en kamp om omsorg og tilsyn på den ene siden, og pedagogikk og læring på den andre (Steinnes, 2014). Alle barnehagelærerne i denne undersøkelsen uttrykker med tydelighet, at omsorg og tilsyn har førsteprioritet.

Samme barnehagelærer understreker poenget slik:

Det er barna som skal ha det godt, så må alt det andre av press og forventninger, det må vi bare legge til side, for her er det barn som er i fokus (963).

Samtlige informanter svarer at barnet er i fokus, og at det er her lojaliteten hos barnehagelærerne ligger. De trekker frem at diskusjoner om omsorg og ivaretagelse av barnet er noe de diskuterer i barnehagen, og at de reflekterer over hva omsorg kan være på en småbarnsavdeling. Dette kan støtte argumentasjonen fra Ulla (2011) om at faglige, kritiske diskusjoner blant personalet i barnehagen kan bidra til å forme omsorg i fremtiden.

På hvilken måte bruker dere begrepet omsorg når dere reflekterer over egen praksis og ansvaret for omsorgen?

Barnehagelærerne svarer at det er innholdet i omsorg det snakkes mest om, ikke selve begrepet. Østrem (2012) argumenterer for at omsorg fortjener mer plass i barnehagen, ikke nødvendigvis at begrepet trenger mer plass. Tholin (2013) sier at egne holdninger og erfaringer til omsorg kan påvirke den jobben man gjør. Hun tar derfor til orde for at den enkelte barnehagelærer reflekterer over begrepet. Når informantene skal svare på spørsmålet

mitt, så kommer det svar som kan formidle innholdet av omsorg. De sier alle tre at de diskuterer og reflekterer over hva omsorg er i barnehagen. En av barnehagelærerne sier:

Vi snakker ofte om innholdet i omsorgsbegrepet, uten å snakke om omsorgsbegrepet (654).

Mitt inntrykk etter intervjuene av barnehagelærere, er at omsorg som begrep ikke har en sentral plass i de faglige diskusjonene. Jeg tolker svarene deres med at de anser diskusjoner og refleksjoner om omsorg som vesentlig i barnehagen. Det formidles at de alle reflekterer over hva det er i barnehagen. Halldèn (2007) har til hensikt å løfte frem omsorg som begrep av hensyn til menneskets eksistensielle forhold. Hun vil verne begrepet, ikke forsvare et tradisjonelt syn om kvinnens oppgaver.

En annen barnehagelærer formulerer det slik:

Ja, jeg tenker nå som vi sitter og snakker om begrepet omsorg, så tenker jeg at vi ikke bruker det nok, og det er kanskje fordi det er så vidt (1326).

En av informantene gir uttrykk for et syn om begrepet som kan støtte Halldèn (2007) og Østrem (2012). Informanten sier at det kanskje ikke brukes nok på grunn av at det er så vidt. Jeg tolker svarene om omsorgsbegrepet i retning av at barnehagelærerne opplever at det er et uoversiktlig begrep eller et lite dekkende begrep for å forklare alt de gjør i løpet av en barnehagedag. Det kommer ikke frem et ønske om å bytte ut begrepet eller å avgrense det. Innholdet i omsorg har alle tre har refleksjoner rundt.

Hvem er ansvarlige for omsorgen i barnehagen?

Samtlige av respondentene svarer at ansvaret for omsorgen tilhører alle, men at de som barnehagelærere har hovedansvaret. De sier at deres overordnede ansvar er tydelig når det gjelder en bekymring eller uro for et barn, men at den daglige omsorgen på avdelingen er alle sitt ansvar.

En av barnehagelærerne sier:

Vi har hovedansvaret. Hvis vi ser at noen ikke er omsorgsfulle, eller kanskje behandler et barn på en krenkende måte, så er det jo mitt ansvar å si ifra om det. Jeg tenker at hele personalgruppa har et ansvar, og at det blir utført omsorg på en god måte (687).

Her berører informanten etikken slik jeg tolker det. Etikdens fundament er å være kritisk til egen praksis, ifølge Tholin (2013). Videre sier Tholin at det handler om alt vi gjør og tenker i løpet av en dag i barnehagen, og om at barn og voksne har ulike posisjoner, makt og roller. Hun fremhever at relasjonen mellom et barn og en voksen, alltid vil innebære et element av asymmetri, og ansvaret for relasjonen ligger hos den voksne. Informanten beskriver hvordan ansvaret er fordelt mellom de ansatte i en småbarnsgruppe. Barnehagelæreren har ansvaret for å se at god omsorg blir opprettholdt, og om å si ifra i situasjoner hvor det ikke er tilfelle.

Kan du gi noen eksempler på omsorg som ikke kan dokumenteres?

Barnehagelærerne gir uttrykk for at alt de gjør i løpet av en barnehagehverdag er omsorg som ikke nødvendigvis kan dokumenteres. De beskriver små øyeblikk og valg underveis som danner en helhet for den omsorgen som ikke kan dokumenteres så godt. Det kan formuleres slik:

Jeg tenker at mye omsorg er det (709). Et anerkjennende smil, et hei...bare anerkjennende. Det er på en måte vanskelig å få dokumentert i det daglige....(710).

I dette utsagnet tolker jeg at informanten bringer inn og kopleter omsorg mot anerkjennelse i barnehagen. Østrem (2012) løfter frem sammenhengen mellom etikk og omsorg når hun diskuterer omsorgsbegrepet opp mot anerkjennelse i barnehagen. Hun trekker inn ulike aspekter ved begrepet. Omsorg kan assosieres med å det å ha en følsomhet for andre og å være lydhør overfor andres uttrykk, fortsetter Østrem.

Hvordan kan dine egne holdninger ha betydning for hvordan foreldre opplever at deres barn blir anerkjent i barnehagen? Og hva legger du i begrepet anerkjennelse?

Alle informantene knytter anerkjennelse til at barnet skal bli sett, respektert og akseptert. De snakker om å akseptere ulikheter som religion, det de sier og gjør og at barnet kan få være seg

selv. Når det gjelder egne holdninger, så svarer alle barnehagelærerne litt ulikt på dette. En svarer:

Det er jo da våre holdninger og foreldrenes holdninger til ting som vi da må møtes på halvveien... (1086) og vi er jo i endring hele tiden (1091) Det er vi bare nødt til, når man jobber i en barnehage, så må man forandre seg, eller utvikle seg til å forstå barnet bedre (1095).

Informanten uttrykker at holdninger gjelder begge veier. Samtidig svarer vedkommende at det å forandre seg hører til det å jobbe i barnehage. Andenæs (2011) åpner for en prosessuell tilnærming til omsorg i den moderne barnehagen. Landskapet for omsorg har forandret seg, sier hun, og barnehage har blitt en selvfølgelig del av den daglige omsorgen for barnet og familien. Når Andenæs (2011) tar til orde for at barnehagen kan være en sosial møteplass, hvor barn foreldre og barnehagelærer møtes, så tolker jeg at hun åpner opp for at relasjonen går begge veier mellom hjem og barnehage. Slik jeg oppfatter informantens svar, så samsvarer dette med en prosessuell og gjensidig dialog hvor begge parter er en del av en omsorgskjede. Informanten sier videre, slik jeg tolker det, at den enkelte ansatte må forandre seg for å forstå barnet bedre. Når Bae (2004) sier at anerkjennelse er forankret i det filosofiske fundamentet om gjensidig likeverd mellom mennesker. Selvavgrensning, sier Schibbye (2013), er evnen til å skille mellom egne og andres følelser, erfaringer og prosesser. Når man jobber med barn, er det å bli godt kjent med seg selv med på å gi arbeidet retning, forklarer Schibbye.

6. Sammenligningsanalyse

For å sammenligne hva barnehagelærere og foreldre mener om temaet omsorg i barnehagen, var det nødvendig å gjøre en sammenligningsanalyse. Jeg velger å sammenligne ved hjelp av kategoriene omsorgsperspektiv, tilknytningsperspektiv og samfunnsperspektiv. Etter hver kategori er det et sammendrag som oppsummerer det som ble analysert.

6.1. Omsorgsperspektiv

Når foreldrene blir spurt om omsorg i barnehagesammenheng, beskriver de det med at barnet blir sett, hørt og at personalet er tilstede for å se barnets behov. En sier at omsorgen bare er der:

Så lenge barna har det bra, så tenker man at omsorgen er bra og alt er fint, og det snakkes egentlig ikke så mye om da (38).

Her beskriver en av foreldrene det jeg oppfatter som barnets livskvalitet, slik Edie og Winger (2018) forstår begrepet. De sier at livskvalitet kan reflekteres rundt spørsmålet om hvorvidt man har det bra i allmenn forstand (s. 49). Jeg tolker denne informantens utsagn med at barnets trivsel og livskvalitet henger sammen med omsorg i barnehagen. God omsorg kan bidra til trivsel og livskvalitet. Det kan legges til at denne tolkningen ikke kan løsrives fra min egen forforståelse. Som Mårtensson og Pugaard (2016) skriver, så vil forståelsen av en tekst forutsette at man forstår helheten ut fra delene, og delene ut fra helheten (s. 209). Med andre ord tolker jeg materialet ut fra de delene av intervjuet som i den innledende fasen av analysearbeidet var kun deler. Videre blir forståelsen av materialet utviklet etter hvert som jeg setter det sammen, slik at det utgjør en helhet. I denne prosessen er min forforståelse involvert, så tolkningene bærer preg av min forforståelse.

En annen deler omsorgen inn i den praktiske, den psykososiale og den emosjonelle omsorgen.

Å lese han godt tenker jeg er en god emosjonell omsorg (366).

Dette sitatet kan si noe om personalets evne til å se barnet med det Levinas (1998) beskriver som betydningen av den andres ansikt. Når vi er vare for det som kommer før dialogen, kan forholdet til den andres ansikt bli umiddelbart etisk (s. 224).

Det å lese et barn før det kan kommunisere verbalt vil, slik jeg oppfatter det, være viktig for omsorgen for denne forelderen.

Når barnehagelærerne skal svare på hva de legger i omsorg, beskriver de det som alt de gjør i løpet av dagen.

...omsorg det tenker jeg...det er jo nøkkelen da til alt vi gjør...man har alltid omsorg i grunn da (1132).

Her beskriver barnehagelæreren, slik jeg oppfatter det, at omsorg er det som omhandler alle valgene i barnehagehverdagen, og at omsorg er etiske vurderinger som alltid er med som et fundament. Det kan tolkes at barnehagelæreren anser omsorg som en selvfølgelig del av jobben, men denne tolkningen kan bære preg av min egen forforståelse. Etikken handler om alt vi gjør og tenker i løpet av en dag i barnehagen, ifølge Tholin (2013).

Det er vanskelig å sette nøyaktig ord på hvordan man definerer det da (1160).

Barnehagelæreren beskriver her at omsorg som begrep kan være vanskelig å definere. Hva omsorg er i praksis har de tre informantene en klar oppfatning om hva er. Tholin (2013) spør om det komplekse begrepet kan defineres, noe som kan gi støtte til at barnehagelærerne opplever begrepet som uklart og stort.

Sammendrag:

Det som kommer tydelig frem under intervjuene med både barnehagelærere og foreldre, er at omsorg er knyttet opp mot trygghet, det at barnet blir sett og hørt. Både barnehagelærere og foreldre vektlegger at omsorg ikke er begrenset til det praktiske, men til at barnet har det bra også emosjonelt. Det er essensielt at barnet opplever god livskvalitet. Foreldrene knytter omsorg også til deres egen opplevelse av trygghet. Jeg tolker at begge foreldrene uttrykker et behov for at barnehagen også ser deres usikkerhet under den første tiden på en småbarnsavdeling. Slik jeg ser det, så kan svarene markere en liten forskjell mellom de ulike

oppfatningene her. Svarene fra foreldre kan gi støtte til det Wolf (2019) fant om foreldrenes opplevelse av samarbeid med barnehagen. Der kommer det frem at foreldrenes egen trygghet er av betydning. Et godt samarbeid og opplevelse av trygghet for foreldrene, hadde en sammenheng med et personale som var imøtekommende, vennlig innstilt og profesjonell (s. 116). Jeg tolker at det primære fokuset til barnehagelærerne er på barnets trygghet, og i mindre grad på om foreldrene er trygge. Om dette kan ha sammenheng med at foreldrene i liten grad uttrykker egne behov til barnehagelærerne er usikkert. Det kan tolkes som at barnehagelærerne har sin primære lojalitet hos barna. Foreldrene i undersøkelsen kan i større grad se ut til å inkludere hele familien i behovet for trygghet den første tiden i barnehagen. Hvis jeg skal tolke oppsummeringen dit, så støtter det Andenæs (2011) når hun skriver om en prosessuell modell til omsorg.

6.2. Tilknytningsperspektiv

Når foreldrene beskriver ulike aspekter ved tilknytning og tilvenning til en barnehagehverdag for barnet, er trygghet et viktig element. Begge snakker om at barnet deres brukte tid på å bli trygg og tilvendt:

Vår var ikke tilknyttet i det hele tatt, verken til sted eller de andre barna eller de voksne...han hadde verken gråt eller noe da (395).

Her beskriver informanten det som kan støtte det Bowlby (1994) sier om tilknytningsadferd. Den kommer til uttrykk hos barn som er redde, syke eller slitne, ifølge Bowlby. Han sier videre at når tilknytning defineres som en adferdsform, som har en indre motivasjon, så har den betydning for overlevelsen (s. 35).

En av foreldrene forklarer tilvenningen slik:

Jeg tror det var første dagen hun kanskje var der alene, over litt lengre tid, og at vi måtte hente henne, fordi hun ikke hadde det noe bra, at hun satt og gråt og ville være på fanget. At hun ikke ville leke (170).

Dette utsagnet kan beskrive en typisk situasjon for mange under en tilvenningsperiode i norske barnehager. Her vil jeg understreke at jeg kan ha med meg en forforståelse fra eget

arbeid i barnehage. Det kan også ha en sammenheng med egne fordommer til hvordan jeg anser at barnehager gjør det. En fordom, sier Gadamer, handler om at man har dømt noe på forhånd. Videre sier han at vi alltid har med oss en forforståelse, og at vi ikke kan møte noe som ”blanke tavler” (Mårtenssom og Pugaard, 2016, s. 210). Etter mitt syn kan dette sitatet gi støtte til de som hevder at tilvenningen bør foregå over en lang periode. Tilvenningen i barnehagen er en av de periodene i barnets liv hvor tilknytningen barnet har med seg fra sitt første år blir utfordret, ifølge Brandtzæg m. fl (2011). Videre hevder forfatterne av forskning viser at tilvenningsperioden med fordel kan være lengre enn det som er vanlig praksis i mange barnehager (s. 279). Dette er noe som støttes av foreldrene i min undersøkelse. Begge foreldrene gir uttrykk for et ønske om en lengre tilvenning med tettere oppfølging den første tiden. En sier det slik.

Noen barn tilpasser seg veldig raskt, så det er ikke sikkert det hadde vært nødvendig med tre uker, men til man ser at den fasen går over da. Og at barnet begynner å vise trygghet...(214).

Barnehagelærerne har noen liknende utsagn om tilknytning, tilknytningsadferd og tilvenning:

At du bare er der...(635). For det er vanskelig for meg å regulere følelsene til et barn som ikke stoler på meg, eller som ikke kjenner meg, enn til en som kjenner meg, ikke sant?(627).

Det er jo aldri noen barn som sitter og gråter og ikke får trøst...(1278)de små trenger jo litt...(1280) det å være nær, men det kan jo være å sitte på fanget eller, bare å være...bare å være i nærheten av de små barna (1281).

Stern (2007) sier at vi tolker og analyserer våre omgivelser, og leser deres intensjoner og motiver. Dette er en forutsetning for å kunne fungere med andre mennesker.

Barnehagelæreren beskriver, slik jeg oppfatter det, at nærværet til den voksne kan være betryggende for et lite barn i barnehagen. Når den voksne bare er der med barnet, så bygges det en trygghet hos barnet. Vi forbinder ofte omsorg med de yngste barna med kroppslige handlinger som å løfte, klemme og imøtekommende ansiktsuttrykk, ifølge Tholin (2013). Hun argumenterer videre at man ved å øke den kroppslige betydningen i barnehagen, kan bidra til

å øke bevisstheten til personalet når det gjelder maktaspektet i den asymmetriske relasjonen (s. 72).

Man må ikke opp og kose og bære hele tiden, for jeg tenker at det hemmer de mer enn at de skal få være på gulvet og leke og utforske og være nysgjerrig, men at du er den trygge voksne ved at du er tilstede og er i nærheten (1284).

Alle barnehagelærerne gir uttrykk for at de har en bevissthet om egne kroppslige uttrykk sammen med barna. Jeg tolker at denne barnehagelæreren beskriver egen bevissthet om maktaspektet sammen med barn. Det å bygge trygghet og tilknytning hos barnet, handler ikke nødvendigvis om å bære barnet hele tiden, men å tilby barnet en trygg base ved å være i nærheten. Dette samsvarer med Ainsworth (1994). Når foreldrene ikke er der som en trygg base, vil pedagogen erstatte dem for å tilby barnet trygghet. Samtidig ser barnehagelæreren barnets behov for å utforske sine omgivelser. Slik jeg oppfatter det, så argumenterer informanten om at det ikke må være et enten eller, men at det er plass til et både og. I min tolkning av utsagnet fra informanten kan egen forforståelse prege hvordan jeg gjør koblinger til maktaspektet. Jeg vil derfor understreke at det ikke fremstår som åpenbart for alle at det er slik det henger sammen. Når man skal forstå en tekst, handler det om to horisonter som forenes. Man starter med en forventning om tekstens mening, og man endrer den etter hvert som man fordypet seg i teksten (Mårtensson og Pugaard, 2016, s. 209). At holdningen min ikke er nøytral, er et av de sentrale aspektene ved hermeneutikken (s. 209).

Sammendrag:

Både foreldre og barnehagelærere vektlegger trygghet hos barnet under tilvenningen, og behovet for å etablere tilknytning til de voksne i barnehagen. Barnehagelærerne ser en sammenheng mellom omsorg og tilknytning, og hos foreldrene kan man se den samme tendensen. Omsorg og tilknytning er sentralt for at foreldrene skal oppleve trygghet for deres barn og for seg selv den første tiden. Kjærlighet blir ikke nevnt i stor grad i intervjuene. Det kan allikevel være mye som kan tolkes som profesjonell kjærlighet og kjærlig omsorg av det som nevnes. Teresa K. Aslanian (2016) og Ole Henrik Hansen (2012) tar begge til orde for at kjærlighet bør ha en plass i barnehagen. Små barn har behov for kjærlighet utenfor hjemmets rammer, sier Aslanian. Hansen argumenterer at en småbarnsavdeling aldri vil erstatte

foreldrene. Ved å diskutere kjærlighetens grunnleggende verdi, vektlegger man barnas behov og barnehagelærerens evne til å oppfylle dem, fortsetter han (s. 59-60). Jeg tolker svarene fra begge med et sammenfallende ønske om å etablere en mest mulig trygg situasjon og overgang fra hjemmet for barnet.

6.3. Samfunnsperspektiv

Den nordiske barnehagemodellen verdsetter omsorg lek og læring i en holistisk ramme (Einarsdottir m. fl., 2015). Det sentrale i modellen er barndommens egenverdi.

Fröbeltradisjonen vektla samarbeidet mellom hjem og barnehage, ifølge Greve og Jansen (2018). At foreldre velger barnehage for sitt barn i dag, kan ha ulike årsaker, og valgfriheten det gir foreldre kan være en av årsakene. Da Kunnskapsdepartementet tok over ansvaret for barnehagen, gikk startskuddet for argumentasjonen om kvalitet og innhold i barnehagen (Gulbrandsen, 2016). Når jeg spurte om foreldrenes forventninger til omsorg i barnehagen, kan noe av oppsummeringen av svarene reflektere foreldrenes opplevelse av barnehagen i et samfunnsperspektiv og om samarbeid med hjemmet.

...og det som på en måte er i rammeplanen for barnehagen og som følges opp (48).

Jeg følte at jeg ble møtt på en god måte da jeg tok den telefonen, og at de gjorde endringer for at det skulle bli bedre for barnet mitt, og at det ble greit fulgt opp (32).

Når det gjelder samarbeid mellom foreldre og barnehagen, er begge foreldrene generelt fornøyde med sin barnehage, slik jeg oppfatter det. Samtidig kommer det frem ulike ønsker og behov som de savner.

At man blir behandlet litt...hva skal jeg si. Jeg tenker at det...savner litt mindre forskjellsbehandling. For de som har vært i gamet lenge, og har flere barn...og så er det vi som ikke aner hva vi går til da, at vi blir møtt på en litt annen måte. At de gir enda mer informasjon. Jeg hadde i hvert fall behov for å bli trygget på det (440).

Det er jo mange forskjellige kulturer, familiesituasjoner, familiesammensetninger osv. Lett å tenke at dette skjønner jo alle, eller dette er jo vanlig for alle, men så er det gjerne ikke det (456).

Disse sitatene kan tolkes slik studien til Wolf (2019) viser om foreldrenes forventninger til samarbeid med barnehagen. Hun intervjuet 23 foreldre med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Studien hennes viser at foreldrenes opplevelse av samarbeidet med barnehagen kan ha sammenheng med foreldrenes bakgrunn. Flere foreldre sa at de hadde sett eller selv vært involvert i en forskjellsbehandling av personalet i barnehagen (s. 113).

Når barnehagelærerne skal svare på spørsmål som handler om samfunnsperspektivet, samarbeid og foreldrenes forventninger, svarer de noe ulikt.

Noen er veldig på å spørre daglig, men ja, andre er litt mer...(562)men alle vil jo sine egne barn sitt beste da...(563) det foreldrene gir av innspill påvirker jo hvordan vi utøver omsorg for deres barn (576).

Jeg oppfatter at denne barnehagelæreren sier at de responderer på innspill fra foreldrene og følger deres behov når dette blir uttrykt. Foreldresamarbeidet er en forutsetning for det pedagogiske arbeidet i barnehagen, samtidig som det innebærer en forpliktelse, ifølge Østrem (2018). Barnehagelæreren gir uttrykk for at det er variasjon i hvor mye foreldrene spør om informasjon om sitt barn.

En barnehagelærer sier om ulike forventninger til omsorg slik:

...man kan ha litt forskjellige forventninger eller syn på omsorg, foreldrene og vi som jobber i barnehage da, at man kan bruke omsorg mer i begrunnelsene i hvorfor vi gjør ting og...(1331).

Her beskriver barnehagelæreren at forventningene kan være ulike mellom foreldre og barnehagen. Slik jeg tolker dette sitatet, så reflekterer det et ønske fra informanten om at barnehagen argumenterer tydeligere til foreldrene rundt omsorg. Wolf (2018) undersøkte hva foreldre og styrere mener er en god barnehage. Hun fant at læring er ett av de områdene de er uenige om. Wolf argumenterer at barnehagene i større grad må tydeliggjøre mer hva de legger i læring, og ta hensyn til at foreldre har ulike verdier og meninger. At dette er emner som preger dialogen mellom foreldre og personalet i barnehagen (s. 13). Om det er tilfelle for omsorg i barnehagen, sies ikke i undersøkelsen til Wolf. Det kan allikevel være antydninger

til at dette også er tilfelle for omsorg slik jeg ser det ut fra mitt materiale, selv om min undersøkelse er liten. Den bør derfor tolkes med varsomhet.

Sammendrag:

De svarene foreldre gir i undersøkelsen om barnehagen i et samfunnsperspektiv, har sammenheng med at de forholder seg til rammeplanen. Det er rammeplanen de nevner når de snakker om de formelle forventningene de har til barnehagen. De gir begge uttrykk for at barnehagen var ukjent for dem før de startet der. Forventninger om omsorg kommer klarere frem i intervjuene. Foreldre er også opptatt av informasjon om deres barn spesielt, både i det daglige, men også informasjon generelt. At informasjonsflyten er god mellom de ansatte og med de som foreldre er sentralt for dem. Forventningene til voksenrollen i barnehagen og hvordan barnehagelæreren møter barnet og dem den første tiden, er en klar forventning slik jeg tolker det. De fremhever samtaler og at disse gjerne må komme før oppstart i barnehagen, under tilvenningsperioden og etterpå. Jeg tolker at foreldrene ikke kan få nok informasjon den første tiden i barnehagen, spesielt dersom det er deres første barn. At foreldrene gir så sterkt uttrykk for at de som foreldre også ønsker å oppleve trygghet når de starter i barnehagen, kan tyde på at dette er et klart savn den første tiden i barnehagen.

Jeg oppfatter at barnehagelærerne har lojalitet til barnet, og at de følger opp når de får tilbakemeldinger eller spørsmål fra foreldre. Det kan se ut som at barnehagelærerne ikke opplever at foreldre har store forventninger til dem, men at disse forventningene er tydeligere fra andre aktører, som styrer, daglig leder og andre høyere opp i systemet. Forventningene fra foreldre om hva omsorg er i barnehagen samsvarer godt med det barnehagelærerne oppfatter at foreldrene ønsker seg. Dette kan tolkes med at foreldre og barnehagelærere vil det samme for barnet, og at samarbeidet fungerer godt mellom foreldre og barnehagen. De tydelige forskjellen i forventninger slik jeg tolker det, har å gjøre med informasjon og foreldrenes behov for å oppleve trygghet. Jeg vil understreke at informantene er fra ulike barnehager, så svarene som kommer til uttrykk er basert på den enkeltes erfaring med omsorg i sin barnehage.

7. Drøfting

I oppgavens drøftingsdel skal jeg diskutere funn fra intervjuene av foreldre og barnehagelærere. Drøftingen baserer seg på omsorg i barnehagen sett i lys av de svarene som ble gitt under intervjuene. Perspektivene fra analysen blir diskutert i en generell ramme om omsorg i barnehagen med de yngste barna. Jeg har valgt å analysere ut fra de tre kategoriene *omsorgsperspektivet, tilknytningsperspektivet og samfunnsperspektivet*. Disse kategoriene danner utgangspunktet for å forsøke å sammenlikne svar fra foreldre og fra barnehagelærere samlet. Jeg har foretatt et utvalg av sitater som kan støtte de teoretiske perspektivene, og som kan knyttes til den fortolkningen som ble gjort av empiri. Slik skal jeg forsøke å svare på forskningsspørsmålet mitt:

Hvilke perspektiver ved omsorg i barnehagen kommer til uttrykk gjennom intervjuer med foreldre og barnehagelærere på en småbarnsavdeling?

7.1. Omsorgsperspektivet

Tholin (2013) sier at hensikten med at vi skal fokusere på omsorg er relatert til at barnet skal få mest mulig ut av det barnehagen (s. 23). At barnet skal erfare og oppleve omsorg i barnehagen er en forpliktelse overfor barnet slik jeg ser det. Dette kommer også til uttrykk når informantene i studien skal svare på hva de legger i begrepet omsorg. Barnehagelærerne beskriver begrepet som stort og uklart. Foreldrene gir også svar som reflekterer at begrepet er komplekst. Mitt inntrykk er at alle informantene i undersøkelsen oppfatter omsorgsbegrepet som viktig i barnehagesammenheng. Samtidig er det uklart om de mener at selve begrepet bør tydeliggjøres mer. Foreldre og barnehagelærere beskriver omsorg i barnehagen relatert til livskvalitet, slik Eide og Winger (2018) skriver om. Den omsorgen som er større og som bare er der i alt som gjøres, kan tolkes som at omsorg er relatert til opplevelsen barnet har om å ha det bra. Foreldre og barnehagelærere virker enige om en slik tilnærming til omsorg. Omsorg er komplekst og har ikke klare definisjoner slik jeg tolker svarene. Samtidig gir informantene inntrykk av at det er en forskjell på praktisk omsorg og emosjonell omsorg. Jeg oppfatter derfor at svarene som blir gitt under intervjuet, plasserer omsorg innenfor noen gitte rammer. Det eksiterer noen forventninger til hva det skal og bør være i barnehagen med de aller yngste barna.

En av foreldrene sier:

Omsorg er, kan deles. Den praktiske omsorgen, og den psykososiale omsorgen, at det psykiske også blir ivaretatt da. Den emosjonelle omsorgen. Den praktiske omsorgen er at de kler på han, etter vær, at de følger med hvis han ikke kan spise selv enda, litt det praktiske. Å hjelpe de med konflikthåndtering og...og litt den emosjonelle omsorgen tenker jeg for meg er å bli sett og hørt (359).

Informanten beskriver en kompleksitet, slik jeg ser det, hva angår omsorg i barnehagen. Selv om ikke livskvalitet er et begrep som blir nevnt under intervjuene, så mener jeg at informanten snakker om en helhetlig omsorg relatert til det å ha det bra, å oppleve og erfare tilhørighet, omsorg og fellesskap. Det samsvarer med den oppfattelsen Eide og Winger (2018) har av begrepet livskvalitet for de yngste barna. Mine funn viser at foreldre og barnehagelærere vektlegger at barnet skal erfare og oppleve omsorg i barnehagen. De beskriver også betydningen av en helhetlig omsorg som innebærer at barnet skal ha det bra og ha tilhørighet i et fellesskap i barnehagen. Alle de faktorene som er sentrale for begrepet livskvalitet.

For å få frem hva barnehagelærerne gjør for at barnets livskvalitet skal bli ivaretatt i barnehagen, kan det belyses ut fra valgene de tar i barnehagens hverdagsliv. Eide og Winger (2018) sier at den asymmetriske relasjonen mellom barn og voksne stiller krav til at den voksne tar ansvar for at det legges til rette for og opprettholdes omsorg i barnehagen (s. 48-49). At ansvaret for omsorgen i barnehagen hviler på den voksne kommer også klart frem når en barnehagelærerne svarer:

...tilstede med barna, fysisk og psykisk tilstede, og da utfører du omsorg hele tiden, for du tilrettelegger for de barna du har (1382).

Tilstedeværelse ser ut til å være viktig, sett i lys av flere svar fra barnehagelærerne. Slik jeg oppfatter det, så er de bevisste på at de valgene de tar i løpet av en barnehagehverdag har sammenheng med tilstedeværelse. Å være tett på barnet, å være tilstede i øyeblikket for å fange opp hva barnet trenger og respondere på det. Det er etter mitt syn her omsorgsvalgene blir tatt i en barnehagehverdag. For å skape gode, omsorgsfulle og nærværende hverdager var

tid et viktig element Eide og Winger (2018) fant i sin studie (s. 55). Mange av de svarene informantene gir i min undersøkelse, kan støtte en slik tilnærming til tid. Foreldre relaterte tid til mye av det som skjer før, under og etter tilvenningsperioden. Den tiden barnehagelærere har til rådighet i det daglige livet utover tilvenningsperioden i barnehagen, kan foreldre i liten grad ha forutsetninger for å svare på. Det er i hverdagsøyeblikkene valgene tas, og barnehagelærere velger hva den tilgjengelige tiden skal brukes til. Line Togsverd og Jan Jaap Rothuizen (2015) mener at pedagogikkens grunnvilkår er at den alltid vil være en ballade. De fremhever at pedagogen skal stå til ansvar i et demokratisk samfunn, og da spesielt fordi det ikke finnes entydige svar i pedagogisk praksis (s. 245). At pedagogikken er det som foregår i de daglige, små øyeblikkene, forutsetter at pedagogen tar ansvar for å velge de små øyeblikkene slik jeg ser det. Barnehagelærerne gir svar som støtter at de er bevisste på et slikt ansvar når de skal si hva omsorg i barnehagen er. Togsverd og Rothuizen (2015) argumenterer at det er midt i barnehagehverdagen pedagogikken skjer hver dag. Balladen representerer en orden og uorden på samme tid. Om barnehagelærerens autonomi sier de at den ikke bare er et krav til feltet. Den er også et krav til den enkelte pedagog, som selv står med ansvaret for å formidle mellom teori og praksis, for å ta de riktige valgene i den situasjonen man er i (s. 259).

7.1.1. Anerkjennelse

Begrepet anerkjennelse er forankret i det filosofiske fundamentet om gjensidig likeverd mellom mennesker (Bae, 2004). Når foreldre og barnehagelærere blir spurt om hva anerkjennelse er, reflekterer svarene at begrepet ikke er så kjent for dem. Dette gjelder både foreldre og barnehagelærere.

En av foreldrene sier:

Anerkjennelse ja, hm. Det er kanskje det at man blir tatt på alvor(261)... hvis det er noen bekymringer man har, eller...(263) ja, eller hvis man har spesifikke behov kanskje...for barnet. At de blir fulgt opp og respektert (265).

At anerkjennelse blir assosiert med det å bli respektert og fulgt opp, er også noe en av barnehagelærerne fremhever:

Å, anerkjennelse, i det legger jeg at vi ser barnet og vi anerkjenner dem for de de er, og at barna skal føle seg akseptert og respektert, og at vi anerkjenner alt som barna gjør eller sier eller føler, det skal vi anerkjenne... (1440) eller at man viser at alle følelser er lov (1443).

Foreldre og barnehagelærere forbinder anerkjennelse med respekt. Jeg oppfatter samtidig svarene noe ulikt. Slik jeg ser det, så snakker den ene forelderen om anerkjennelse både for barnet, men også at foreldrenes behov skal bli respektert og fulgt opp. Her mener jeg det er en forskjell mellom det barnehagelæreren legger i begrepet. Bae har hatt betydning for forskningen på anerkjennelse i barnehagen, noe denne barnehagelærerens svar etter mitt syn reflekterer. Baes (2004) forskning på dialogen mellom barnehagelæreren og barnet er forankret i det fundamentet Schibbye (2004) finner hos Hegel. Likeverdighet er å bli behandlet som et subjekt, ifølge Hegel (s. 5). Når barnehagelærere og andre med ansvar for relasjonene med barn snakker om at hvert barn må bli respektert og sett for den de er, er dette i utgangspunktet en god refleksjon om eget profesjonelt ansvar. Samtidig kan det være en fare for at de gode ordene blir romantiske og selvfølgerige. Med det mener jeg at det er barnet selv som sitter med opplevelsen av enten å bli respektert eller ikke. I den asymmetriske relasjonen som eksisterer mellom den voksne og barnet, er det voksne som sitter med ansvaret også i praksis. I denne studien har jeg ikke observert barnehagelærere i praksis, så disse spørsmålene beveger seg utenfor rammen av denne oppgaven.

Charlotte Palludan (2013) har ett poeng når hun sier at anerkjennelse i institusjoner som barnehagen vil ha gyldighet dersom alle har mulighet til likeverd og deltakelse (s. 54). Ett spørsmål mange kanskje vil stille seg da, er om dette er mulig å realisere fullt ut. Palludan (2013) sier videre at det er hensiktsmessig å diskutere anerkjennelse kritisk i det pedagogiske feltet. Hennes undersøkelser foregår i den pedagogiske landskapet, som barn og pedagoger er en del av. Hun fant at pedagogene enten bevisst eller ubevisst anstrengte seg for å anerkjenne barna. Hun observerte også at dette ikke alltid var tilfelle (s. 89). Slik jeg tolker Palludan, så mener hun at pedagogens holdninger bevisst eller ubevisst kan avgjøre i hvilken grad hvert barn blir anerkjent i barnehagen. Hennes poeng er, slik jeg oppfatter det, at en kritisk refleksjon om anerkjennelse i barnehagen kan bidra til å øke bevisstheten om egen praksis. Med anerkjennelse ligger det også en forpliktelse etter mitt syn. Det involverer ansvar, holdninger, respekt og bevissthet i enhver situasjon hvor man møter et annet menneske.

Levinas og Løgstrup kan på hver sin måte bidra til å si noe om hva som ligger i det å ha ansvar for at andre mennesker erfarer likeverd. Løgstrup (2010) har med den etiske fordring formulert et krav om at alle må handle til det beste for andre mennesker. Han sier det slik: «Den enkelte har aldri med et annet menneske at gjøre uten at han holder noget af dets liv i sin hånd» (s. 25). Når Levinas (1998) skal si oss noe om Den Annes Ansikt, er budskapet, slik jeg tolker det, at min eksistens som menneske er av betydning. Ifølge Levinas er det den andres ansikt som gjør meg til et menneske. Dette kan tolkes som en ansvarliggjøring av å møte et menneske unikt i enhver situasjon (s. 224). Dersom disse to filosofenes teorier om ansvar i en relasjon skal ha verdi utover ordenes betydning, er holdninger avgjørende. Det forutsetter at voksne i møtet med barn er ansvarlige for å øke bevissthet om egne holdninger til enkeltbarn. Det må tilrettelegges for god veiledning og innebære et krav om å jobbe parallelt med seg selv. Slik kan anerkjennelse av hvert barn muliggjøres i barnehagen slik jeg ser det. Jeg støtter meg til Berit Bae (2004) når hun minner om at utviklingen av egen rolle som dialogpartner og grunnleggende holdninger er en prosess som tar tid. Som hun selv avslutter studien med å si: «Å integrere forståelsen av et fenomen som anerkjennelse, er en erkjennelsesvei preget av både motstand, paradokser, tvil og fortvilelse parallelt med innsikter og mening» (s. 249).

Når etikk og omsorg knyttes sammen i barnehagen, får omsorg en annen verdi etter mitt syn. Østrem (2012) beskriver dette poenget når hun diskuterer omsorgsbegrepet opp mot anerkjennelse i barnehagen. Omsorg kan assosieres med det å ha en følsomhet for andre og være lydhør for andres uttrykk (s. 163). Når barnet ikke har et rikt verbalt språk, er det spesielt viktig at voksne som er tett på barnet, er bevisste på barnets uttrykk. Eide og Winger (2018) sier at de voksnes etiske holdning og sensitivitet er så viktig her. Videre fremhever de at for å utvikle en nær omsorg mellom den som mottar omsorg og den som gir, er elementer som tid og kontinuitet sentralt (s. 51). I et pedagogisk system i barnehagen, kan barnet og den voksne gi hverandre omsorg, forutsatt at den voksne sitter med ansvaret i relasjonen. Da Østrem (2012) spurte barnehagelærere hva de verdsatte ved yrket, kan svarene reflektere et slikt system mener jeg. Barnehagelærerne svarte at møtene med barna ga mening. Til tross for at relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet er asymmetrisk i utgangspunktet, kan omsorg innebære en gjensidighet i relasjoner. «I en anerkjennende relasjon vil det kunne oppleves godt å være menneske, ikke bare for barnet, men også for den voksne» (s. 192). At voksne også har behov for omsorg, kan det kanskje være hensiktsmessig å ha fokus på i barnehagen også når det gjelder ansatte og foreldre.

7.2. Tilknytningsperspektiv

Stern (2003) sier at barnet i perioden mellom ni og atten måneder kan skape intersubjektive forbindelser med en annen person (s. 72). Når et barn skal begynne på en småbarnsavdeling for første gang, er mange i det aldersspennet som Stern snakker om. Uavhengig av hvordan vi utdyper intersubjektivitet, må den ha betydning for både grupper, som familie og samfunn, og for dyader (Stern, 2007, s. 103 og 112). Foreldre og barnehagelærere er samstemte når det gjelder at barn skal oppleve trygghet generelt i barnehagen, og at dette er spesielt viktig før, under og etter en tilvenningsperiode. Slik kan barnet gradvis etablere intersubjektive forbindelser til andre enn sine primære omsorgspersoner, slik Stern (2007) påpeker. Hvordan barnets tilknytningsadferd kommer til uttrykk er noe foreldrene er opptatt av når det gjelder sitt barn.

En sier det slik:

Hvis det hadde vært noe i forhold til skepsis til voksne eller at hun blir utrygg på andre barn eller slikt, da hadde det vært viktig å vite sånne ting (8).

Tilknytningsadferd er også et tema når barnehagelærere skal beskrive tryggheten for barnet:

Noen barn trenger å være litt for deg selv hvis de er lei seg, og ikke vil bli tatt på, men andre trenger et fang. Andre trenger kanskje smokken bittelitt...(571) de har forskjellige måter de klarer å regulere seg på. Vi hjelper de til å regulere (575).

Informanten beskriver her en kjærlig omsorg samtidig som barnets tilknytningsprosess blir respektert. Hansen (2012) nevner tre elementer, slik Sternberg (2006) forklarer at pedagogen bør praktisere: nærhet som det å høre til, involvering som empati og innlevelse og engasjement. Engasjement involverer en forpliktelse uten å forvente noe igjen. Alle disse aspektene kan forklare medmenneskelig kjærlighet i en pedagogisk kontekst. Hansen sier at man ved å diskutere kjærlighetens grunnleggende verdi, vektlegger man barnas behov og barnehagelærerens evne til å oppfylle dem (s. 59-60). At pedagogen ikke skal forvente noe igjen fra barnet, innebærer at pedagogen kjenner egne følelser og reaksjoner relativt godt, slik jeg ser det. Jeg mener at pedagogen må jobbe med egen bevissthet om hvordan egen tilstedeværelse kan påvirke barnet. Dette er også Tholin (2013) sitt poeng når hun sier at barn

er utsatt og i en sårbar situasjon, og at barnehagelæreren har makt gjennom sine kroppslige uttrykk (s. 72). Å anerkjenne barnets uttrykk og respondere ydmykt og reflektert på disse, er helt sentralt når man er i relasjon med de aller yngste barna i barnehagen. Schibbye (2013) sier at når man jobber med barn er det å bli kjent med seg selv med på å gi arbeidet retning. Selvavgrensning er evnen til å skille mellom egne og andres følelser, erfaringer og prosesser. Slik kan det bli lettere å sette grenser for seg selv i en relasjon (s. 2-3). Jeg støtter meg til Schibbye og anser en slik personlig utvikling i arbeidet med de aller yngste barna i barnehagen som sentralt for å ivareta en trygg og god tilknytning. Dette poenget underbygges også av Tholin (2013) når hun sier at det kan være krevende å jobbe med barn som utfordrer. Da er det nyttig å jobbe med seg selv parallelt (s. 128).

Mine empiriske funn viser at foreldre savner at barnehagen er lydhøre for at de også trenger trygghet når barnet deres starter i barnehagen for første gang.

En av foreldrene sier:

...jeg savnet litt, ja kanskje litt tilbake til omsorg...(175) litt mer imøtekommelse...for det er forferdelig tøft for foreldre å gå fra å være med barnet ditt 24/7 til å sette det fra deg til fremmede mennesker, som du bare skal stole blindt på og skal ha en god ivaretagelse av barnet dit...det er sårt når det står på (178).

At foreldre også har behov for å bli ivaretatt under tilvenningsperioden, er noe som gjentar seg i svarene fra foreldrene. Jeg tolker at barnehagelærerne til en viss grad er klar over det. Samtidig viser svarene fra de to foreldrene i undersøkelsen en tendens til at de savner at barnehagen tilbyr mer omsorg for dem også. Bowlby (1994) sier at tilknytningsadferd eksisterer i ulik grad hos alle mennesker, og at den er tydeligst hos barn (s. 35). Barnet som starter i barnehagen er ikke løsrevet fra sine primære omsorgspersoner, men har med seg opplevelser fra den første tiden i livet sitt. Denne tiden er de primære omsorgspersonene en del av. Bowlby (1994) anser tilknytningsadferd som en naturlig del av oss alle, og at den er en beskyttelsesfunksjon. Vi trenger alle en forsikring om at vi i en kritisk situasjon blir imøtekomet av noen som kan hjelpe oss. Det er biologisk forankret (s. 35). De empiriske funnene i min undersøkelse kan støtte det Bowlby sier om at tilknytningsadferd kommer til uttrykk hos alle. Foreldre har også behov for å løsrive seg fra sitt barn på en trygg måte.

7.3. Samfunnsperspektivet

Barnehagens historie startet for alvor med at Fröbel, og de asylene som borgerskapet bygget opp på 1700-tallet forente sine tanker. Slik barnehagen er i dag, er den preget av disse to tradisjonene, sier Greve og Jansen (2018). I følge forfatterne kan argumentene som har bygget opp barnehagen gjennom tidene forklares med de to hovednøkklene, barnehagen som en *selvstendig utdanningsarena* og som *forebyggings-og tilsynsarena* (s. 34). I dag har barnehagen en egen lov og rammeplan som skal gi en veiledning til barnehagen om innhold og hva barnehagen skal ha av forpliktelser i samfunnet. Med barnehagens formålsparagraf i 1975 gjenspeilet barnehagens brede mandat, og den sosialpedagogiske tradisjonen hjemmets aktiviteter, ifølge Greve og Jansen (2018) . Barnehagen skulle være for alle barn (s. 36).

Denne studien har søkt etter å finne noen sammenlikninger eller forskjeller mellom hva foreldre og barnehagelærere assosierer med omsorg i barnehagen med de yngste barna . Når foreldrene skal si noe om hva de hadde av forventninger til omsorg før barnehagestart, blir rammeplanen trukket frem. Det kan se ut som at det er rammeplanen som er utgangspunktet for de formelle forventningen til barnehagen ligger. Samtidig sier en av foreldrene:

...man hører jo det at barna blir ivaretatt i barnehagen (9).

Jeg tolker at informanten beskriver en tillit til barnehager med dette utsagnet. At foreldre har stor tillit til norske barnehager kan undersøkelser bidra til å antyde. Det er ifølge den årlige brukerundersøkelsen om barnehager en stor grad av tilfredshet blant foreldre.

I 2016 startet regjeringen den årlige nasjonale *foreldreundersøkelsen i barnehage*. Den ble innført som en del av arbeidet med å styrke kvaliteten på barnehagene. Temaer foreldre blir bedt om å svare på, handler om barnets trivsel og utvikling, informasjon, ute-og innemiljø, bemanning og forholdet mellom barn og voksne. Resultatene for 2019 viser at ni av ti foreldre er svært fornøyd eller ganske fornøyd med barnehagen. Spesielt fornøyd er de med barnets trivsel og trygghet på personalet i barnehagen. Videre kan resultatene vise til at foreldrene til de yngste barna ofte er litt mer fornøyd enn de med eldre barn. Ni av ti gir uttrykk for at de er fornøyd med oppfølgingen de får av barna i tilvenningsperioden. Generelt viser undersøkelsen fra 2019 at to av ti foreldre er misfornøyd med bemanningen. Dette samsvarer med svar fra undersøkelsen som ble gjennomført i 2018 (regjeringen.no, hentet 12.4.20).

Den nevnte undersøkelsen sier med andre ord at foreldre med de yngste barna i barnehagen generelt er fornøyde med tilbudet fra barnehagen og de er fornøyde med tilvenningen i barnehagen. I den nasjonale undersøkelsen for foreldre til barn på småbarnsavdeling får de presentert generelle spørsmål knyttet til barnets trivsel og tilvenningen. At foreldre er mindre fornøyde med bemanningen kan tyde på at de opplever at deres barn eller de som foreldre ikke opplever å få den oppfølgingen de ønsker seg. Det kan også tolkes med at de har observert færre voksne som er tilstede når de leverer eller henter sitt barn i barnehagen. Uansett hva forklaringene kan være, så uttrykker foreldrene i min undersøkelse noe som kan tolkes i en slik retning.

En av foreldrene sier det slik:

Så hvis man kunne fått litt mer, bare betryggelse på og informasjon...(183) ja, rett og slett få mer detaljer for dagen. Og jeg skjønner at det er vanskelig, og at det glipper litt i en travel hverdag, og det er oppstart på mange nye barn, og jeg tror det er ganske viktig, den aller første fasen. At det blir gitt litt ekstra (184).

Flere av de svarene foreldrene i min studie gir, antyder at det ikke nødvendigvis må være et motsetningsforhold mellom den generelle trivselen og tilfredsheten til barnehagen, og at de ønsker noe mer. Jeg er derfor kritisk til at den nasjonale foreldreundersøkelsen setter punktum for en diskusjon, som kunne vært mer fruktbar med et mer nyansert bilde av foreldrenes tilfredshet om barnehagene i Norge. Slik jeg oppfatter det, så gir resultatene et svart- hvitt bilde av en virkelighet som sannsynligvis er mer kompleks. Mitt inntrykk fra intervjuene er at foreldre er lojale til barnehagen, og at de støtter barnehagelærerne i deres profesjonelle rolle. Samtidig tolker jeg at de savner en mer utbredt informasjonsflyt.

En av foreldrene sier:

...nå kan det tenkes at jeg har et kontrollbehov, men jeg tror de fleste har veldig behov for å vite hvordan det går...og også når det går bra...(227) jeg skulle ønske at de kunne snappe [snapchat] hele tiden, på en måte ja, at man har lyst til å se da. Jeg skjønner at det er regler i forhold til bilder. Og så vil jeg jo ikke at de skal stå med mobilen heller. Hele tiden (233).

Slik jeg oppfatter det, så erkjenner denne informanten at de ansatte ikke kan ta oppmerksomheten bort fra barna ved å sende bilder til foreldrene hele tiden. Samtidig er informasjonsbehovet stort slik det kommer til uttrykk her.

En av barnehagelærerne sier om informasjon mellom barnehagen og hjemmet:

...det å møte foreldrene hver morgen på en åpen og hyggelig måte, og at foreldrene får tillit til deg...og vet de kan snakke med oss hvis det er noe, det sier jeg ofte. Si ifra når det er noe, så kan vi ta en liten prat når dere trenger det. Ja, du må jo vise eller, gi foreldrene en grunn til å ha tillit til deg da (1414).

At foreldresamarbeidet innebærer en forpliktelse og at det er en forutsetning for det pedagogiske arbeidet i barnehagen, slik Østrem (2012) fremhever, er noe denne informanten beskriver når tillit blir nevnt som en vesentlig del av samarbeidet. Det forplikter som en del av den profesjonelle rollen barnehagelærere har. Foreldre og barnehagen deler på omsorgen for barnet, slik at foreldre har anledning til å delta i yrkeslivet, og barnehagen er slik sett en velferdsordning, ifølge Østrem (s. 17). At barnehagen har en viktig funksjon for at foreldre skal kunne delta i arbeidslivet og bidra i samfunnet, har satt barnehagen på dagsorden.

I 2006 ble ansvaret for barnehagen overtatt av Kunnskapsdepartementet, og argumentasjonen for kvalitet i og innhold i barnehagen startet samtidig. I 2009 fikk barn fra ettårsalderen en rettighet om plass i barnehagen. Foreldrene til de yngste barna velger barnehage for sitt barn, og det er grunn til å tro at foreldrene verdsetter den valgfriheten det gir. En annen forklaring er at brukerundersøkelsene viser til en stor tilfredshet med barnehagene (Gulbrandsen, 2016, s. 40).

Når det gjelder samarbeidet med barnehagen, har Wolff (2019) undersøkt hvilke forventninger foreldrene har. Samtlige av de foreldrene hun intervjuet svarte at et godt samarbeid har sammenheng med personalets evne til å skape trygghet for barna og de som foreldre. En profesjonell, imøtekommende og vennlig innstilling var vesentlig for et godt samarbeid og for at de følte seg trygge (s. 116). Dette samsvarer med de svarene foreldre i min undersøkelse gir. Et godt samarbeid mellom barnehagen og hjemmet involverer ikke bare barnet, men hele familien rundt barnet. At de primære omsorgspersonene også skal oppleve å bli trygge på de ansatte, har en større betydning enn jeg tolker at barnehagelærerne er bevisste

på. Jeg mener at et godt samarbeid går begge veier. Barnehagen og barnehagelærere har et spesielt ansvar for å tilrettelegge for et godt foreldresamarbeid. Å møte de menneskene man skal ha en relasjon til, på en åpen og likeverdig måte er sentralt i alle relasjoner. Det innebærer, slik jeg ser det, at også foreldrene gir uttrykk for at de har behov for en større trygghet. På en oppstartsamtale er det en god anledning til å etablere tillit og dele eventuelle bekymringer rundt slike spørsmål. Jeg mener Andenæs (2011) har et vesentlig poeng når hun sier at barnehagen kan inngå i en omsorgskjede. Foreldre sitter med ansvaret for omsorgen til barnet, samtidig som de inviterer barnet og barnehagen med i denne kjeden. Andenæs sin modell er en prosessuell tilnærming. I dette systemet blir alle påvirket av hverandre, og den profesjonelle rollen til barnehagelæreren bidrar med veiledning og oppfølging av familien. Slik blir barnehagelæreren en forbindelse til foreldrenes omsorgskjede (s. 50-65). Et system som Andenæs foreslår, kan være et bidrag til å styrke foreldresamarbeidet med hjemmet slik jeg ser det. Spesielt relevant og etterlengtet kan dette være på småbarnsavdelinger. Slik jeg oppfatter foreldrenes svar i min studie, så vil jeg anta at en tilsvarende tilnærming vil bli ønsket velkommen av foreldre. Andenæs (2011) mener en slik tilnærming til daglig omsorg kan bidra i diskusjonen om barnehagen overfor offentligheten og politikere.

En diskusjon om samfunnsperspektivet bør også inkludere hva barnehagelærere opplever at andre aktører enn foreldrene forventer av dem i deres profesjonsutøvelse i barnehagen. På spørsmål om andre aktører enn foreldrene påvirker hvordan barnehagelærere tenker om omsorg, svarer informantene litt ulikt. Alle tre uttrykker at andre har forventninger som påvirker hvordan de tenker om egen praksis, og også om omsorg. Tid og mange nok armer kommer også frem av svarene. Samtidig tolker jeg at barnehagelærerne er solide i sin lojalitet til barna, og at forventninger fra andre etterfølges dersom det ikke går utover barna. En barnehagelærer sier:

Ut fra høyere hold, så kan man jo tenke at man kanskje ikke har tid nok eller armer nok til å utøve omsorg som vi har lyst til da. Ikke sant (591). Hvis du har seks barn på morgenen og flere trenger et fang, og så er det bare en der, ikke sant...(593) sånn sett så kan vi jo tenke at vi ikke får strekke helt til da (596).

Informanten gir uttrykk for at det kan være mangel på tid og ressurser, i dette tilfellet flere voksne, som kan føre til at man ikke får muligheten til å utøve omsorg på enkeltbarn når det er behov for det. Etter min vurdering sier barnehagelæreren at de i slike tilfeller ikke får

muligheten til å gjøre jobben sin, ved å ikke strekke til. Eide og Winger (2018) fant at barnehagelærere anså omsorg som en vesentlig oppgave i hverdagslivet for de yngste barna. Videre sier de at for å utvikle en nær relasjon mellom den som mottar omsorg og den som gir, er elementer som tid og kontinuitet sentralt (s. 51). Generelt kan svarene fra barnehagelærerne reflektere at forventningene som kan være krevende å oppfylle, handler om begrenset tid, personale og et fang å sitte på. Det er relatert til det å trøste, løfte, bære og gi omsorg i barnehagehverdagen med de yngste barna. Noen antyder at styrer eller daglig leder har enkelte forventninger det kan være utfordrende å oppfylle med begrensede ressurser.

...når leder er i nærheten så tar jeg de opp og kose med de, for nå vet jeg at leder forventer det..og det er ikke det at man ikke skal plukke opp barn fordi de gråter, men det er så mange grunner til at barn gråter...(1260) det kan jo være at jeg har holdt på med det barnet lenge, og kanskje det ikke vil ha kos for eksempel (1262).

Barnehagelæreren avslutter slik:

Så man føler at man må forsvare seg litt når det kanskje...at man ikke gjør akkurat det som er forventet (1269).

Svaret fra denne barnehagelæreren kan si noe om at forventningene kan komme ovenfra. Videre at det kan bidra til at man må forsvare seg i ulike situasjoner, til tross for at man kanskje opplever å ha kontroll over situasjonen. Dette kan eventuelt vitne om at barnehagelærere må fortsette å argumentere for barns beste, uten å bli for mye påvirket av andre som ikke jobber tett på barna i det daglige. Berit Bae (2018) sier at hun i en periode skulle jobbe som barnehageassistent i barnehagen, for å lære mer om livet som foregår der. Hennes refleksjoner viser at kunnskap har verdi i barnehagen. I det direkte møtet med barna så Bae at faglige kunnskaper var forutsetningen for å kunne improvisere der og da og her og nå. Å planlegge og improvisere i forhold til barns initiativ, og for å «(...) få øye på det interessante i det alminnelige» (s. 13). Det er i dette alminnelige jeg opplever at barnehagelærere og foreldre også møtes når de snakker om hva som er viktig for at barnet deres skal oppleve omsorg i barnehagen.

8. Avsluttende refleksjoner

Før jeg startet arbeidet med masteroppgaven, hadde jeg en formening om at omsorg ble tatt for gitt i barnehagen. Det er mye omsorg i barnehagen, med autentiske og gode omsorgspersoner. Samtidig er jeg av den oppfatning at de aller yngste barna under tre år er i en spesielt sårbar posisjon. De trenger voksne som kan oppfatte og respondere på deres mange uttrykk, enten det er mimikk, ansiktsuttrykk, kroppslige signaler eller gråt. For at hvert barn skal oppleve å bli anerkjent i barnehagen, kan vi ikke ta omsorg for gitt. Vi bør reflektere kritisk over hva det vil si å anerkjenne hvert barn, og hva det innebærer av ansvar. Dette er prosesser som ikke bare er der eller som kommer av seg selv. Det forutsetter at vi anerkjenner at relasjonen mellom barnet og den voksne er grunnleggende asymmetrisk. Det betyr også at ansvaret for relasjonen ligger hos den voksne og hos barnehagen som institusjon.

Det er i spennet mellom erfaring og ny kunnskap læringen ligger for meg. I undersøkelsen hadde jeg med meg en forforståelse, og den har preget alle deler av studien. Nye perspektiver på omsorg sett i lys av foreldre og barnehagelærere, har bidratt til at jeg åpner for en bredere forståelse av begrepet og omsorgens plass i barnehagen. Omsorg har like mange nyanser som det finnes foreldre og barnehagelærere i barnehagen. Skal jeg si noe om hva jeg har lært, vil det innebære at omsorg ikke kan defineres innenfor allerede gitte rammer og kanskje er det ikke hensiktsmessig å definere omsorg heller. Den kan ikke være instrumentell eller utøves i form av programmer eller pedagogiske verktøy, men formidles helhetlig gjennom de valgene som blir tatt på vegne av barna i barnehagehverdagen.

8.1. Oppsummering og konklusjon

Intervjuer med foreldre og barnehagelærere har vært utgangspunktet for studien. Med bakgrunn i materiale fra transkriberinger etter lydopptak, har studien bygget opp empiri, som er benyttet videre i analysen og drøftingen. Repstad (2007) tar til orde for at det er nødvendig i en kvalitetsvurdering av egen forskning, å ha et selvkritisk blikk rettet mot prosessen av datainnsamling, behandling av data, analyse og fortolkning (s. 135). Når jeg skal oppsummere studiens validitet og reliabilitet, tenker jeg, at oppgavens empiri, former ”bilder” av en levd virkelighet. Da disse ”bildene” ikke er universelle sannheter, blir empiriens reliabilitet og validitet viktige faktorer for oppgavens konklusjon. Reliabilitet henviser til målingens nøyaktighet (Kvale & Brinkmann, 2009). Validitet refererer til hvorvidt undersøkelsens

resultater kan generaliseres til de situasjoner og befolkningsgrupper som studiet forsøker å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009). Reliabilitet og validitet kan økes ved å sikre høy grad av gjennomsiktighet i det metodiske arbeidet, og en høy grad av selvkritikk. Jeg har i metodedelene og i vedleggene søkt etter å sikre høy grad av gjennomsiktighet og jeg har følgende selvkritiske kommentarer: jeg ser at det ville vært spennende å intervju et bredere utvalg av foreldre med ulik bakgrunn. Det hadde kanskje gitt en dybde i undersøkelsen, og en større treffsikkerhet med hensyn til gyldigheten av perspektiver fra foreldre. Særlig i lys av annen forskning om foreldreperspektivet. Egen nærhet til barnehagen har preget de valgene jeg har gjort gjennom hele prosessen i studien. Det kan også bidra til at undersøkelsens troverdighet blir lest i lys av denne forforståelsen. Dette er en kvalitativ studie, og den kan ikke generaliseres eller forstås som representativ for alle norske barnehager. Det er et kvalitativt avtrykk i en levd hverdag for noen utvalgte familier og barnehager, og konklusjonen skal forstås i denne vitenskapelige sammenhengen. Svarte jeg på problemstillingen? *Hvilke perspektiver ved omsorg i barnehagen kommer til uttrykk gjennom intervjuer med foreldre og barnehagelærere på en småbarnsavdeling?*

Opgavens konklusjon er:

Alle informantene i studien, foreldre og barnehagelærere, var samstemte om at tilknytning er vesentlig den første tiden i barnehagen, og for at barnet og foreldrene skal bli trygge. Et gjensidig samarbeid og kommunikasjon fremheves også som en sentral verdi for begge gruppene av informanter. Foreldrene ønsker et større fokus på å involvere dem i større grad den første tiden med tilvenning. At omsorg er komplekst, stort og vanskelig å definere, er noe alle informantene ga uttrykk for. Barnehagelærerne i studien assosierer omsorg i barnehagen til det som foregår gjennom en hel barnehagehverdag. Foreldrene relaterer omsorg til også å involvere omsorgspersonene nær barnet.

8.2. Bidrag til fagfeltet

Studien er kanskje et bidrag til barnehagefeltet, og på ingen måte en fasit på hva barnehagelærere eller foreldre skal gjøre med omsorg i barnehagen. Mitt ønske er å løfte omsorg frem med et nysgjerrig blikk. Det er ikke sikkert omsorg skal eller kan defineres, og det har heller ikke vært min intensjon. Jeg har imidlertid et ønske om at vi fortsetter å diskutere hva som bidrar til at hvert enkelt barn kan anerkjennes i barnehagen, og hvem som skal ha ansvaret for det viktige arbeidet med å gi alle barn en opplevelse av livskvalitet.

Litteraturliste

- Andenæs, A. (2011) Chain of care. Organizing the everyday life of young children attending day care. *Nordic Psychology*, 63,2, 49-67.
- Aslanian, T. (2016). Du er også mammaen min. Perspektiver på kjærlighet i barnehagepedagogisk praksis. I T. Gulpinar, L., Hernes & N. Winger (red.). *Blikk fra barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aslanian, T. (2019). Det sitter i veggene: om materialitet og indirekte omsorg i barnehagen. I L., Hernes, T. Vist & N., Winger (red.). *Blikk for barn*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bae, B. (2004) *Dialoger mellom førskolelærer og barn. En beskrivende og fortolkende studie*. Doktoravhandling. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Bae, B. (2018). *Politikk, lek og læring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bowlby, J. (1994). *En sikker base-tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Hellerup: DET lille FORLAG.
- Brandtzæg, I, Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner – Tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brinkmann, S., Tanggaard, L. (2015). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: En introduktion. I S. Brinkmann & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder - en grundbog* (s. 13-20). København: Hans Reitzels Forlag.
- Einarsdottir, J., Purola, A-M., Johansson., E, Brostrøm, S. & Emilson, A. (2015) Democracy, caring and competence: values perspectives in ECEC curricula in the Nordic countries. *International Journal of Early Years Education*, 23,1, 97-114.

- Greve, A. & Jansen T.T. (2018). Barnehagens brede samfunnsmandat. I S. Østrem (red.), *Barnehagen som samfunnsinstitusjon* (s. 31-46). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Gulbrandsen, L. (2016). Valget er barnehage. I T. Gulpinar, L. Hernes & N. Winger (red.), *Blikk fra barnehagen* (s. 29-41). Bergen: Fagbokforlaget.
- Halldèn, G. (2007) Omsorgsbegreppet och bilden av barnet. I G. Halldèn (red.), *Den moderna barndomen och barns vardagsliv* (s. 60-80). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Hansen, O. H. (2012) Kvalitet som pedagogisk kjærlighet. *Barnehagefolk*, 4, 57-61.
- Hansen, O. H. (2013). *Stemmer i fællesskabet* (PhD avhandling). Universitetet i Århus, institutt for uddannelse og pædagogik. Århus.
- Honneth, A. (2008). *Tingliggjøring og anerkjennelse*. Oslo: Cappelen Damm.
- Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse*. Valdres: Pax forlag.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjontilsamfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). *Interview – introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Løgstrup, K. E. (2010). *Den etiske fordring*. Århus: Forlaget Klim.
- Mårtensson, B. D. & Puggaard . L. (2016). *Videnskab og pædagogik – En grundbog i pædagogisk videnskabsteori*. København: Akademisk Forlag.
- Os, E. (2019). *Voksnes mediering av jevnaldringsrelasjoner i barnehagen* (PhD- avhandling). Universitetet i Oslo, institutt for pedagogikk. Oslo.

- Palludan, C. (2013). Anerkjendelse: et analytisk begreb med et kritisk ærinde.
I A. Greve, S. Mørreaunet & N. Winger (red.), *Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen*. (s. 49-59). Bergen: Fagbokforlaget.
- Palludan, C. (2008). *Børnehaven gjør en forskel*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Philips, L. (2015). Diskusanalyse. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard.
Kvalitative metoder - en grundbog (s. 297-320). København: Hans Reitzels Forlag.
- Rasmussen, T. H (1996). *Kroppens filosofi. Maurice Merleau-Ponty*. København: Semi-forlaget.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse- Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rouse, E. & Hadley, F. (2018) Where did love and care get lost? Educators and parents' perceptions og early childhood practice. *International Journal of Early Years Education*, 26, 2, 159-172.
- Schibbye, A-L. (2013). Betydningen av indre anerkjennelse i relasjoner.
I A. Greve, S. Mørreaunet & N. Winger (red.), *Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen*. (s. 37-47). Bergen: Fagbokforlaget.
- Steinnes, G., S. (2014). Common sense or professional qualification? Division of labour in kindergartens. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22, 4, 478-495.
- Stern, D. N. (2003). *Spedbarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Stern, D. N. (2004). *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.

- Stern, D. N. (2007). *Her og Nå-Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Tholin, K. R. (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget. Togsverd, L. & Rothuizen, J. J. (2015). Pædagogik, ballade og ræsonnementer. I B.A. Hennem, M. Pettersvold & S. Østrem (red.) *Profesjon og kritikk* (s. 245-262). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tønseth, J., J. (1998). Ut fra den andres ansikt. I: A., Aarnes. *Emmanuel Levinas - underveis mot den annen*, s. 221-224. Oslo: Vidarforlaget.
- Ulla, B. (2011). Omsorgens omfattende områder-kritiske refleksjoner om omsorg i barnehagen. I A. M Otterstad & J. Rhedding-Jones (red.), 2011. *Barnehagepedagogiske diskurser* (s. 70-83). Oslo: Universitetsforlaget.
- White, E., J., Rutanen, N., Marwick, H., Souza Amorim, K., Karagiannidou, E. & Herold, L. K. M. (2020). Expectations and emotions concerning infant transitions to ECEC: international dialogues with parents and teachers. *European Early Childhood Education Research Journal*.
- Winger, N. & Eide, B. J. (2018). Omsorg og livskvalitet i barnehagen. I S. Østrem (red.), *Barnehagen som samfunnsinstitusjon* (s. 47-66). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Wolf, K., D. (2018) Stakeholders' opinions of quality in Norwegian kindergartens. *Early Years*, 1-16.
- Wolf, K., D. (2019) Samarbeid i barnehagen- «Like barn leker best»? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 103, 108-119.
- Østrem, S. (2018). Hvorfor barnehagelærere ikke slutter. I S. Østrem(red.), *Barnehagen som samfunnsinstitusjon* (s. 177-198).Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Østrem, S. (2012.) *Barnet som subjekt-etikk demokrati og pedagogisk ansvar.*

Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nesten-alle-barnehager-oppfyller-bemanningsnormen/id2691482/>

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_1

<https://www.naob.no/ordbok/omsorg>

<https://snl.no/omsorgsetikk>

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/barnekonvensjonen-kortversjon-norsk/id87582/>

Vedlegg

Vedlegg 1

Forespørsel til foreldre og barnehagelærere om deltakelse i studie. Med godkjenning fra NSD (Norsk senter for forskningsdata)

Vedlegg 2

Intervjuguide med foreldre til barn på småbarnsavdeling (0-3 år)

Vedlegg 3

Intervjuguide med barnehagelærere på småbarnsavdeling (0-3 år)

Vedlegg 4

Transkriberinger med linjenummer fra intervjuer med foreldre og barnehagelærere

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Omsorg i barnehagen”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hva omsorg i barnehagen kan være. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet inngår som en del av en masteroppgave i barnehagekunnskap ved OsloMet. Hensikten med dette prosjektet er å undersøke hvilke forventninger foreldre har til omsorg i barnehagen. Målgruppen er foreldre som har barn på en småbarnsavdeling (0-3 år). Videre har prosjektet som formål å intervjuer barnehagelærere på en småbarnsavdeling om hva de legger i omsorg i barnehagen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i prosjektet, da du inngår i målgruppen for hvem det er aktuelt å spørre om omsorg i barnehagen. I prosjektet er det interessant å intervjuer mennesker som har noen tanker om hva omsorg kan være i en barnehagesammenheng. Videre vil prosjektet søke etter å sammenlikne hva foreldre og barnehagelærere har gitt uttrykk for at omsorg i barnehagen kan være for dem.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet innebærer å bli intervjuet om hva omsorg kan være. Intervjuet blir tatt opp på en lydopptaker. Informasjonen transkriberes i ettertid, det vil si gjengitt etter lydopptaket. Alle opptak blir slettet etter at informasjonen er skrevet ned.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- I tillegg til meg som student, vil veileder av prosjektet også få tilgang til opplysningene
- All data og informasjon om deg vil bli anonymisert med en kode, slik at ikke uvedkommende får tilgang til materialet.

Ingen av deltakerne vil bli gjenkjent i publikasjoner. De opplysningene som blir publisert, er det som blir sagt under intervjuene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2020 og senest i november 2020. Alle personopplysninger vil bli slettet og makulert da prosjektet er ferdig.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet ved veileder Ole Henrik Hansen tlf: 67236468
OleHenrik.Hansen@oslomet.no eller Linda Geelmuyden Ringen
s105373@oslomet.no.
- Vårt personvernombud
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ole Henrik Hansen

Linda Geelmuyden Ringen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet omsorg i barnehagen, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide med foreldre til prosjektet «Omsorg i barnehagen»

Kjære foreldre

Jeg heter Linda Geelmuyden Ringen, er barnehagelærer og masterstudent i barnehagekunnskap ved OsloMet. For tiden skriver jeg masteroppgave om temaet «Omsorg i barnehagen». Jeg fordyper meg i aldersgruppen 0-3 år. I den kvalitative undersøkelsen har jeg valgt det semi-strukturerte intervjuet som metode. Denne intervjuformen innebærer at intervjueren gir deltakeren mulighet til å bevege seg vekk fra de konkrete spørsmålene. Intervjuguiden sørger for at intervjuet hele tiden vender tilbake til emner og spørsmål som er sentrale for undersøkelsen.

- 1) Hvilke forventninger har du til omsorg for ditt barn i barnehagen?
- 2) På hvilke måter gir du uttrykk for dine forventninger?
- 3) Hvordan opplever du at personalet ivaretar dine forventninger til omsorg?
- 4) Hva legger du i begrepet omsorg?
- 5) Hva tenker du de ansatte i barnehagen bør vite om ditt barn og ditt barns familie- og livssituasjon for å kunne gi barnet god omsorg?
- 6) Hvordan kan barnehagen legge til rette for at de får nok og relevant informasjon om hvert enkelt barn fra foreldrene, slik at de kan tilpasse sin omsorgsutøvelse til hvert enkelt barn?
- 7) Er det noe form for foreldresamarbeid du savner?
- 8) Hva legger du i begrepet anerkjennelse?

Intervjuguide med barnehagelærere til prosjektet «Omsorg i barnehagen»

Kjære barnehagelærer

Jeg heter Linda Geelmuyden Ringen, er barnehagelærer og masterstudent i barnehagekunnskap ved OsloMet. For tiden skriver jeg masteroppgave om temaet «Omsorg i barnehagen». Jeg fordypet meg i aldersgruppen 0-3 år. I denne kvalitative undersøkelse har jeg valgt semi-strukturerte intervju som metode. Denne intervjuformen innebærer at intervjueren gir deltakeren mulighet til å bevege seg vekk fra konkrete spørsmål.

Intervjuguiden sørger for at intervjuet hele tiden vender tilbake til emner og spørsmål som er sentrale for undersøkelsen.

- 1) Hva legger du i begrepet omsorg?
- 2) Hvordan praktiserer du omsorg i barnehagen?
- 3) Hvordan opplever du at forventningene til omsorg uttrykkes gjennom foreldrene?
- 4) Eventuelt andres forventninger? Hvordan påvirker det deg i hva du tenker om omsorg i barnehagen?
- 5) På hvilken måte bruker dere begrepet omsorg når dere reflekterer over egen praksis og ansvaret for omsorgen?
- 6) Hvem er ansvarlige for omsorgen i barnehagen?
- 7) Kan du gi noen eksempler på omsorg som ikke kan dokumenteres?
- 8) Hvordan påvirker din kjennskap til barnet og barnets familie-og livssituasjon din omsorgsutøvelse for barnet?
- 9) Hvordan kan dine egen holdninger ha betydning for hvordan foreldre opplever at deres barn blir anerkjent i barnehagen? Og hva legger du i begrepet anerkjennelse?

